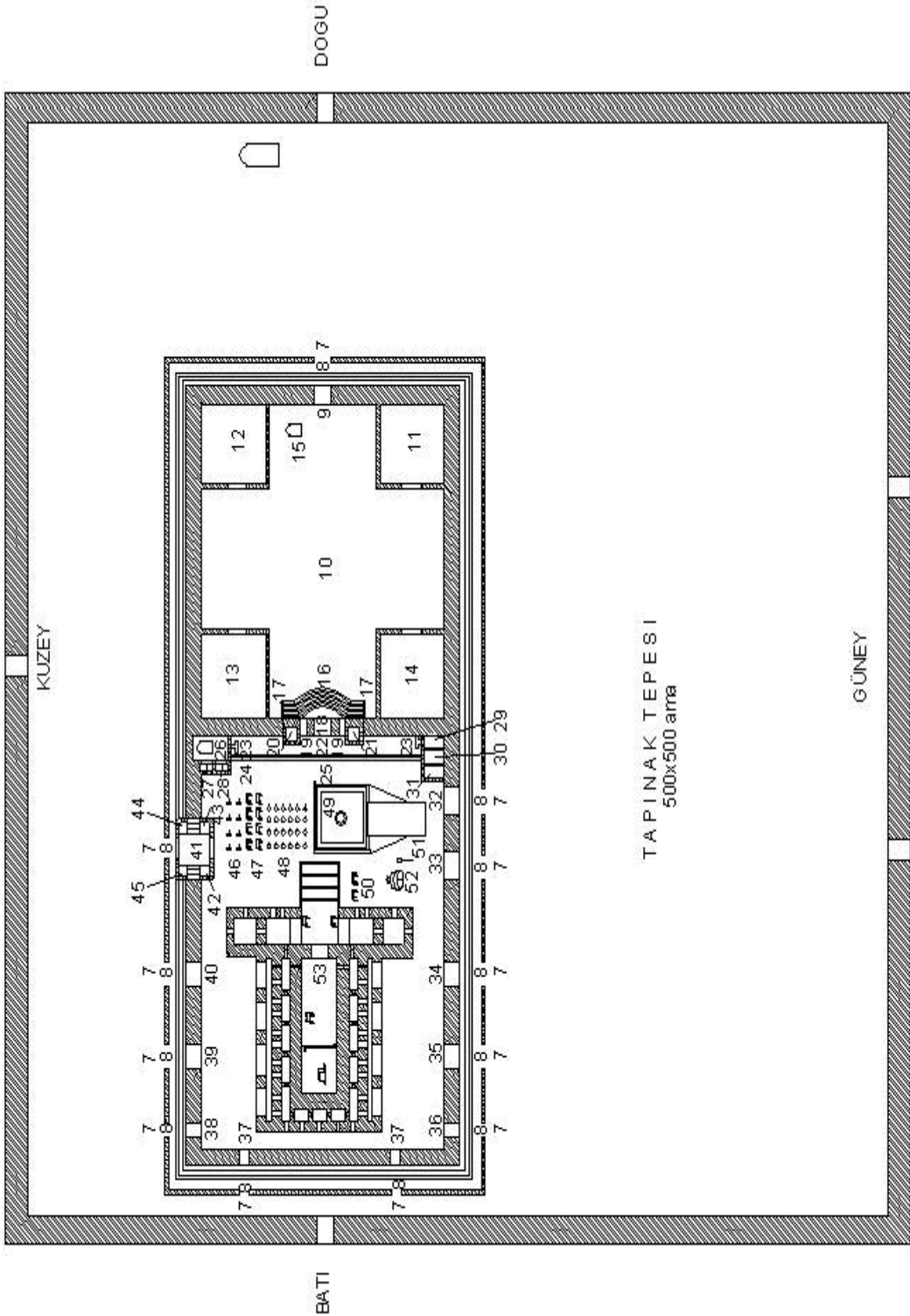
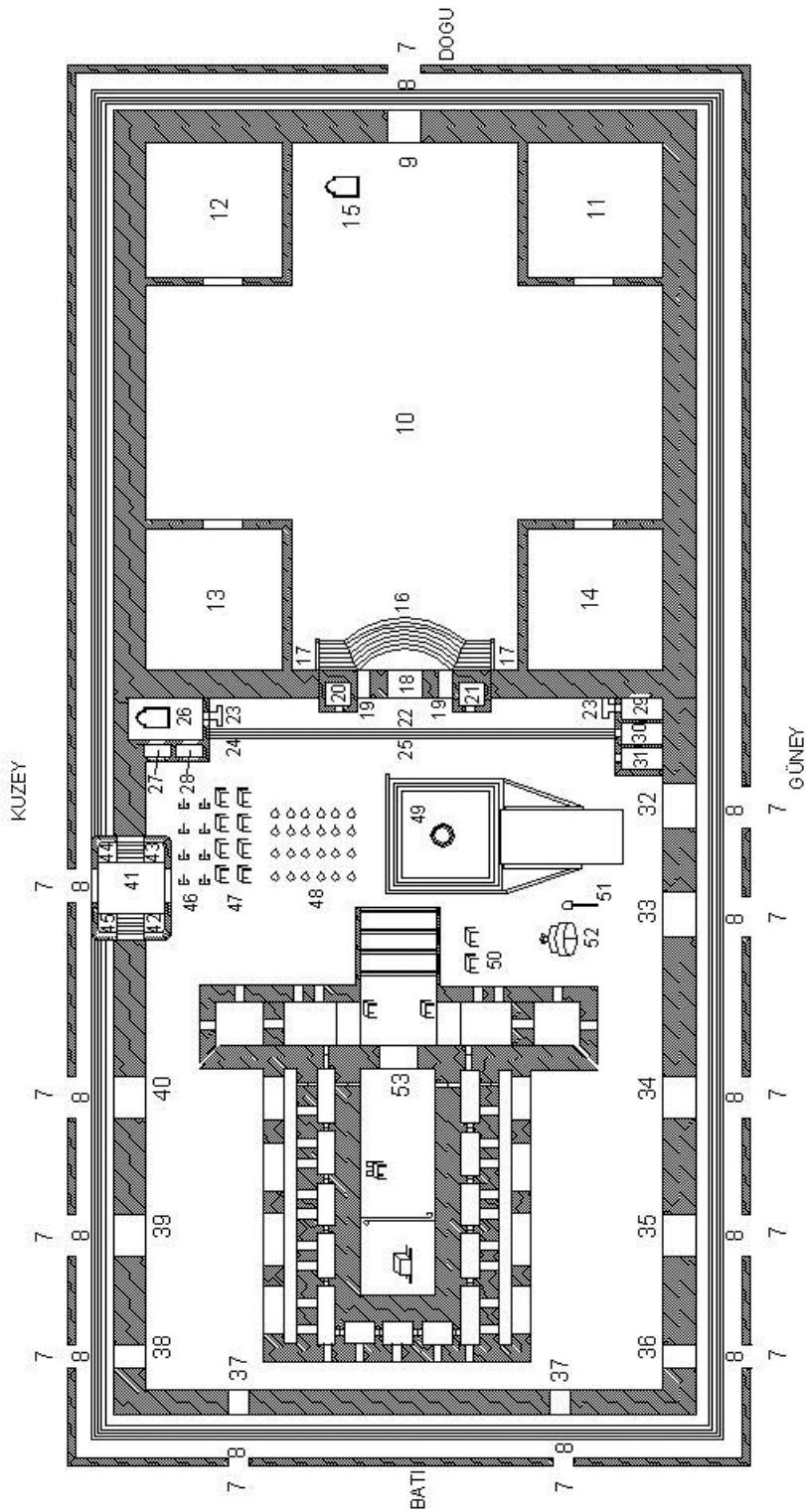

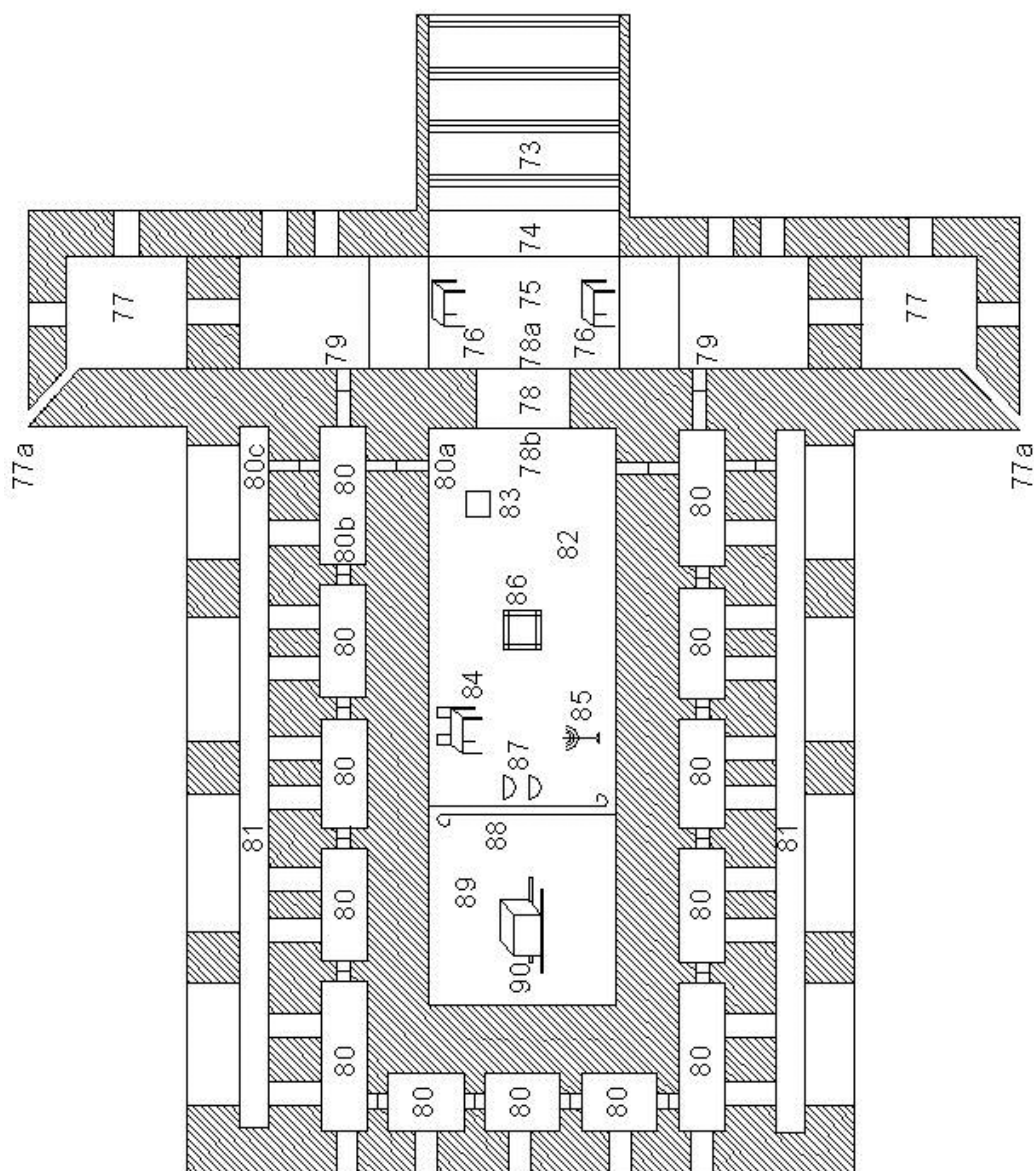
EKLER

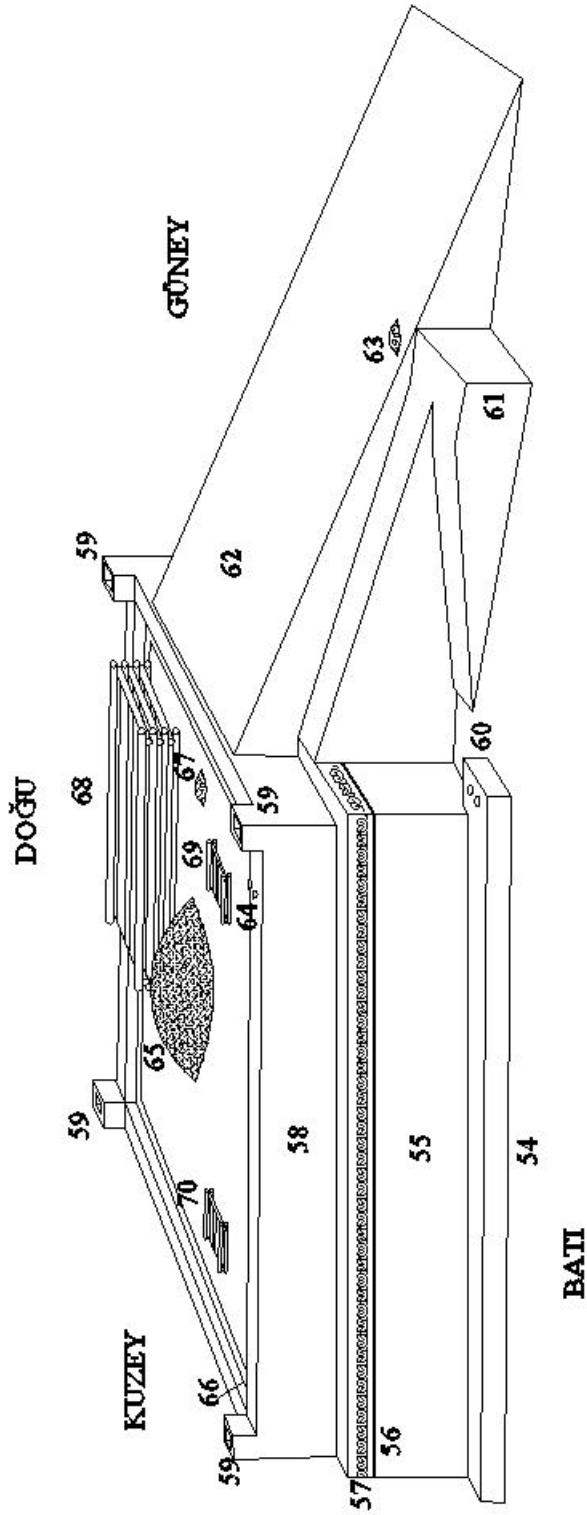
TAPINAK TEPESİ (AR ABAYİT)

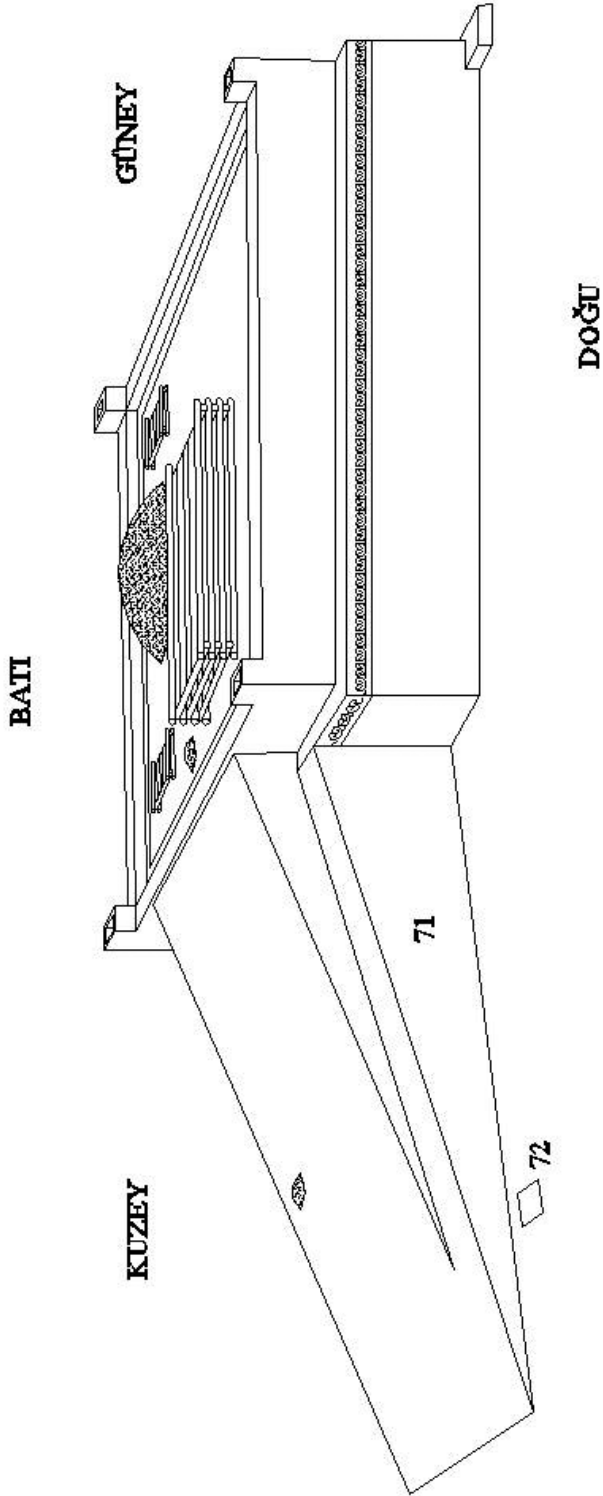
BET AMİKDAŞ

MERKEZ BİNA

MİZBEAH - (BATIDAN GÖRÜNÜM)

MİZBEAH - (DOĞUDAN GÖRÜNÜM)

II. Bet Amikdaş'ın Planı

Buradaki bilgiler, Mişna'nın Midot adlı bölümü, Rabi Pinhas Keati'nin açıklamalarından derlenmiştir.

1. Tapınak Tepesi'nde 500x500 *ama* genişliğinde alanı çevreleyen surlar. Günümüzdeki “**Kotel Amaaravi – Batı Duvarı**” (Ağlama Duvarı) olarak bilinen duvar, bu dış surların parçasıdır. Söz konusu surların içinde, güneyde kalan kısım en geniş alandı. Sonra kuzeydeki alan, ardından da doğudaki boş alan geliyordu. En küçük boş alan batı tarafındaydı. En geniş boşluğun olduğu güney alanı en aktif bölümdü (Mişna – Midot 2:1). Tapınak Tepesi içindeki tüm hareket saat istikametinin tersinde yapılırdı. Başka bir deyişle kapıdan giren kişi sağa döner, tüm çevreyi dolaştıktan sonra girdiği kapının solunda kalan diğer kapıdan çıkardı. Sadece talihsiz bir durumda [örneğin yasta] olan kişiler ters yönde giderlerdi. Böylece herkes onlarla karşılaşır, onu teselli ederdi (a.k. 2:2). *Bet-Amikdaş*'taki tüm surlar yüksekti. Tek istisna doğudaki duvardı; çünkü *Para Aduma* prosedürünü gerçekleştiren *Koen*, kan serpmeye işlemini yaparken (bkz. Bamidbar 19:4), *Ehal*'i görmesi gerekirdi ve bu işlem güney yönündeki *Ar Azetim*'de yapılırdı (Mişna – Midot 2:4).

2. **Şaare Hulda (Hulda Kapıları)**: Tapınak Tepesi'nin güneydeki iki girişi (Mişna – Midot 1:3). Bu kapılar, isimlerini, kadın peygamber Hulda'dan almışlardır. Bunun bir nedeni, I. *Bet-Amikdaş* döneminde yaşamış olan *Hulda*'nın bu iki kapı arasında durup, *Bet-Amikdaş*'a girip çıkmakta olan halka Tanrı'nın mesajlarını iletmesidir (bkz. Melahim II 22:14). *Bet-Amikdaş*'a giriş çıkışı için en çok kullanılan yön burası olduğundan, güneye iki giriş yapılmıştı (Roş; *Tosafot Yom Tov*; *Tiferet Yisrael*). Alternatif bir neden de “*Aazinu Kol Yoşeve Haled – Yeryüzünün Tüm Sakinleri, Kulak Verin*” (Teilim 49:2) pasuğudur. Giriş çıkışı en çok bu yönden yapıldığı için, “yeryüzünün tüm sakinleri” ifadesi özellikle bu kapı için uygundur.

3. **Şaar Şuşan (Şuşan Kapısı)**: Tapınak Tepesi'nin doğudaki girişi (Mişna – Midot 1:3). Burada Pers imparatorluğunun başkenti Şuşan'ı temsil eden bir şekil vardı. Bunun amacı, II. *Bet-Amikdaş*'ın ilk yıllarında Erets-Yisrael'de hakim olan Pers imparatorluğu onurlandırmaktı. Bir başka olasılığa göre, bu şekil II. *Bet-Amikdaş*'ın inşası için izin veren Pers imparatoru Koreş'in (Cyrus) anısına yapılmıştı (*Tiferet Yisrael*). *Para Aduma* prosedüründe, kızıl ineği yakacak olan *Koen*, inek ve bu işte *Koen*'e yardımcı olacka kişiler, bu kapıdan çıkıp “*Ar Amişa – Yağ Dağı*”na [= “*Ar Azetim – Zeytin Dağı*”na] giderlerdi (Mişna – Midot 1:3).

4. **Lişka Lesanedre Ketana (Küçük Sanedrin İçin Daire)**: 71 otoriteden oluşan Büyük *Sanedrin*'in 23 üyesinden oluşan Küçük *Sanedrin*'in toplandığı iki yerden biri. Burası doğu kapısının girişinin hemen yakınındaydı. *Sanedrin* herkesin birbirini görebilmesi için yarım daire şeklinde otururdu. Her iki yanda yazıcılar durur, ifadeleri kaydederlerdi. *Sanedrin*'in karşısında 23'er kişiden oluşan üçer sırada Hahamlar yer alırdı. Herkesin yeri belliydi. Yeni yargıca ihtiyaç duyulduğu takdirde, ilk sıradan bir Haham *Sanedrin*'e dahil edilirdi. Ondandır boşalan yeri ikinci sıradan biri, ondan boşalan yeri üçüncü sıradan biri, ondan boşalan yeri de dışarıdaki Hahamlar'dan biri doldururdu. Bir Haham, boş bir yere geldiğinde, doğrudan kalkan kişinin yerine değil, kendi düzeyi ne ise ona uygun yere otururdu (Mişna – *Sanedrin* 4:3; *Talmud – Sanedrin* 36b-37a).

5. **Şaar Tadi (Tadi Kapısı)**: Tapınak Tepesi'nin kuzeydeki girişi (Mişna – Midot 1:3). Olasılıkla, bunu yapan kişinin adıyla anılmaktaydı. Bu kapıdan giriş çıkış olmazdı; yapılmasının tek nedeni, inşaata güzellik katmaktı (Meiri). Ancak beklenmedik şekilde *baal kerı* durumuna düşen bir *Koen*, *Bet-Amikdaş*'ın altındaki meşalelerle aydınlatılmış tünelleri kullanarak [zira bu tüneller “kutsal” niteliğinde değildi] mikveye gider, dalıp geri gelirdi. Gün batana kadar *Bet-Amikdaş*'ta görev yapamayacağından, ertesi gün, dışarı çıkmak için bu kapıyı kullanırdı (Mişna – Midot 1:9). Bir görüşe göre de *Tadi* sözcüğü buna istinaden “gizlilik” anlamında olabilir (*Tiferet Yisrael*). *Bet-Amikdaş*'taki

tüm kapıların üstünde giriş vardı; ama *Şaar Tadi*'de onun yerine birbirine çatılmış iki büyük kaya vardı (*Mişna – Midot 2:3*).

6. Şaar Kifonos (Kifonos Kapısı): Tapınak Tepesi'nin batıdaki girişi (*Mişna – Midot 1:3*). Buradan da giriş çıkış yapılırdı. Olasılıkla, bunu yapmak için gerekli parayı bağışlayan kişinin ismini taşımaktadır. Bir görüşe göre ise *Kifonos*, Yunanca'da bahçe anlamındadır ve bu girişte güzel bir bahçe yer almaktaydı (*Şilte Giborim*).

7. Soreg (Çit): 10 *tefah* yüksekliğinde, *Bet-Amikdaş*'ı tümüyle çevreleyen, sağlam ve ince dallardan örülmüş bir çit vardı (*Mişna – Midot 2:3*). Buradan içeriye sadece Yahudiler girebilirdi. Helenler, Yahudi olmayanların da girebilmesi için burada on üç tane gedik açmışlar, *Hanuka* olaylarının ardından burada tekrar yönetimi alan Yahudiler bunları kapatmışlardı. Ama bu olayın anısına, zafer nedeniyle Tanrı'ya şükran ifadesi olarak bu gediklerin olduğu yerlerin önünden geçen kişilerin *Bet-Amikdaş* yönünde eğilmesi kuralı konmuştu (*a.k. 2:6*).

8. Hel: *Soreg*'in iç tarafında, *Bet-Amikdaş* avlusunun duvarına kadar olan 10 *ama* genişliğindeki boş alan bu isimle anılırdı. Sözcük “hendek” ya da “alçak duvar” anlamına gelir. Nitekim Rambam'a göre, bu on *ama* yüksekliğinde bir duvardı (*Yad – Bet Abehira 5:3*). Ancak çoğu otorite burasının boş alan olduğu görüşündedir (Bartanura'lı Rabi Ovadya; *Tosafot Yom Tov; Tiferet Yisrael*). Burada, her biri yarım *ama* yüksekliğinde ve bir *ama* genişliğinde olan on iki basamak yer alırdı (*Mişna – Midot 2:3*). Bir görüşe göre bu basamaklar, on *amalık* boş alanın, duvara yakın olan altı *amasında* yer alırdı (*Tiferet Yisrael*).

9. Şaar Ezrat Naşim (Kadınlar Avlusunun Girişi). Buradan, *Bet-Amikdaş*'taki tüm kısımlara. Bu duvardan, *Azara*'nın (Avlu) sonuna kadar uzaklık toplam 187 *amaydı*. *Azara*'nın genişliği her yerde 135 *amaydı* (*Mişna – Midot 5:1*).

10. Ezrat Naşim (Kadınlar Avlusu): 135x135 *ama* alana sahip olup kadınların girebildiği avlu (*Mişna – Midot 2:5*). Avlunun duvarları en başta çıkıntı olmadan tamamen düzdü. Sonraları oraya tribünler eklendi. *Simhat Bet Aşoeva* şenlikleri çerçevesinde kadınlarla erkeklerin birlikte durmamaları için, kadınlar bu tribünlerden aşağıyı seyredeler, erkekler ise avluda dururlardı (*Mişna – Suka 5:2*). Bazı otoritelere göre, kadınlar avlusu başlarda duvarla çevrili değilken bu duvarlar daha sonra eklenmiştir (Rambam; Meiri). Kadınlar avlusunun dört köşesinde 40x40 *ama* ebadında çatısı olmayan dört bölme yer alırdı (bkz. madde 11, 12, 13 ve 14). Bu dört bölme *III. Bet-Amikdaş*'ta da yine çatısız bir şekilde yapılacaktır (bkz. Yehezkel 46:21-22) (*Mişna – Midot 2:5*).

11. Lişkat Anezirim (Nazirler Dairesi): Kadınlar avlusunun güneydoğu köşesinde yer alan, 40x40 *ama* alana sahip, çatısı olmayan bölme. *Nazirler*, getirdikleri *Şelamim-korban*larının etini burada pişirirler, uzatmış oldukları saçlarını burada keserek, *korban* etini pişirmekte kullandıkları ateşte yakarlardı (bkz. Bamidbar 6:1; bkz. *Mişna – Nazir 6:8; Mişna – Midot 2:5*).

12. Lişkat Aetsim (Odun Dairesi): Kadınlar avlusunun kuzeydoğu köşesinde yer alan, 40x40 *ama* alana sahip, çatısı olmayan bölme. *Koenler* burada, *Mizbeah* için getirilen odunları kontrol ederler ve böceklenmiş odunları ayıklarlardı; zira bu odunlar *Mizbeah*'ta kullanılamazdı (*Mişna – Midot 2:5*).

13. Lişkat Ametsoraim (Metsoralar Dairesi): Kadınlar avlusunun kuzeybatı köşesinde yer alan, 40x40 *ama* alana sahip, çatısı olmayan bölme (*Mişna – Midot 2:5*). *Metsoralar* arınma süreci içinde bedenlerindeki kılları burada tıraş ederlerdi. Sürecin sekizinci gününde buradaki *mikveye* dalarlardı.

Ayrıca el ve ayak başparmaklarına yağ ve kan sürülerek yapılan işlemler sırasında burada dururlardı (*Tosafot Yom Tov*; *Tiferet Yisrael*; bkz. 14:11 açık.; 14:15 açık.).

14. Lişkat Aşemanim (Yağ Dairesi): Kadınlar avlusunun güneybatı köşesinde yer alan, 40x40 *ama* alana sahip, çatısı olmayan bölme. [Aynı anlama gelen] *Lişkat Bet Şemanya* olarak da adlandırılırdı. Nesehlerde kullanılan şaraplar ve *Menora* ile *Minhalarda* kullanılan yağlar burada depolanırdı (*Mişna – Midot 2:5*).

15. Lişka Lesanedre Ketana (Küçük Sanedrin İçin Daire): 71 otoriteden oluşan Büyük *Sanedrin*'in 23 üyesinden oluşan Küçük *Sanedrin*'in toplandığı iki yerden ikincisi (bkz. madde 4).

16. On Beş Basamak: *Ezrat Naşim*'den *Ezrat Yisrael*'e çıkan on beş basamak vardı. Her basamak yarım *ama* yüksekliğindeydi; böylece *Ezrat Yisrael*, *Ezrat Naşim*'den 7,5 *ama* daha yüksekteydi. Bu on beş basamak, *Teilim* kitabında “Şir [L]Amaalot – Basamaklar İçin Şarkı” sözcükleriyle başlayan on beş parçaya (*Teilim 120-134. Perekler*) denk gelirdi. *Leviler Simhat Bet Aşoeva* şenlikleri sırasında bu basamakların üzerinde durup Tanrı'ya övgüler içeren şarkılar söylerlerdi. Bu basamaklar yarım daire şeklindeydi (*Mişna – Midot 2:5*).

17. Lişkot Kele Şir (Çalgı Daireleri): *Ezrat Yisrael*'in altında, on beş basamağın iki yanında *Ezrat Naşim*'le aynı seviyede olup buraya açılan iki daire vardı. *Leviler*, kullandıkları müzik enstrümanlarını burada saklarlar, müzik eğitimlerini de burada alırlardı (*Mişna – Midot 2:5*).

18. Şaar Nikanor (Nikanor Kapısı): *Ezrat Naşim*'den *Ezrat Yisrael*'e açılan doğu yönündeki kapı. *Bet-Amikdaş*'in tüm kapıları, Bene-Yisrael zenginleştikten sonra altın kaplanmıştı; ama Nikanor Kapısı bakır halde bırakılmıştı; çünkü bunlarla bir mucize gerçekleşmişti. Daha fazla bilgi için bkz. 14:11 açık. Bir açıklamaya göre bunun nedeni, malzeme olarak kullanılan bakırın [ya da pirincin] altından daha parlak olmasıydı (*Mişna – Midot 2:3*).

19. Pişpeşim (Küçük Girişler): *Şaar Nikanor*'un iki yanında *Ezrat Yisrael*'e açılan iki küçük giriş.

20. Lişkat Pinhas Amalbiş (Giyimden Sorumlu Pinhas Dairesi): *Koenler*'in giysilerinden sorumlu olan Pinhas adlı kişinin ismiyle adlandırılan bu dairede *Koen* giysileri bulunurdu (*Mişna – Midot 1:4*).

21. Lişkat Ose Havitin (Tavada Pişirenler Dairesi): *Koen Gadol*'un her gün getirmekle yükümlü olduğu “*Minhat Havitin – Tava İş Minha*”nın (2:1-10 açık.) yapıldığı yer (*Mişna – Midot 1:4*).

22. Ezrat Yisrael (Yisrael Avlusu): *Azara*'da [*Bet-Amikdaş*'in iç avlusu] *Yisrael* olan [= *Koen* ya da *Levi* olmayan] erkeklerin girebildiği kısım. Burası, *Şaar Nikanor*'dan itibaren 11 *ama* içeriye kadar olan kısımdı. Bu bölge 135x11 *ama* alana sahipti (*Mişna – Midot 2:6*).

23. Pişpesin (Çıkıntılar): *Ezrat Yisrael*'in bitiminde, iki yandaki duvarlardan taş ya da kütük çıkıntıları bu sınırı belirlerdi. Bir başka olasılığa göre bunlar, yerden çıkan babalar şeklindeydi. Bir *Yisrael*, *korbanın* başına elini dayamak ya da *Tenufa* işlemi gibi gerekli durumlar dışında bu bölgenin ötesindeki *Ezrat Koanim*'e geçemezdi. Bir görüşe göre bu mozaik taşlarla (*Pasifas*) süslenmiş bir ayıraçtı.

24. Basamak: *Ezrat Yisrael*'den *Ezrat Koanim*'e çıkan bir *ama* yüksekliğinde bir basamak. Basamağın devamında *Ezrat Koanim*'de yer alan *Duhan* bulunmaktaydı ve buraya yarımşar *ama* yüksekliğindeki üç basamakla çıkılırdı. Dolayısıyla *Duhan*'ın, *Ezrat Yisrael*'e göre yüksekliği toplam 2,5 *amaydı* (*Mişna – Midot 2:6*).

25. Duhan (Platform): Ezrat Koanim'in başlangıcında, Leviler'in *korban* işlemleri sırasında şarkı söylerken durdukları yer. Ezrat Koanim de tıpkı Ezrat Yisrael gibi 135x11 *ama* alana sahipti. Şaar Nikanor'dan başlayıp, Kodeş Akodaşim'in arkasına kadar uzanan tüm iç avlu (Azara) ise 135x187 *ama* alana sahipti (Mişna – Midot 2:6).

26. Lişkat Agazit (Kesik Taş Dairesi): Burası dikdörtgen şeklinde kesik taşlarla inşa edildiği için bu isimle anılırdı. 71 otoriteden oluşan ve en yüksek kanuni merci olan Büyük Sanedrin burada yarım daire şeklinde bir oturuşla toplanırdı. Karşılarında her biri 23 kişiden oluşan üç sırada, Hahamlar otururdu. Tüm Tora kanununun merkezi burasıydı (Mişna – Sanedrin, Perek 1). Sanedrin aynı zamanda sıklıkla Koenler'in geçerliliği ile ilgili davaları görürdü ve Sanedrin'in, Koenlik müessesesine uygun olmadığına hükmettiği bir Koen siyahlar giyip orayı terk ederek evine giderdi. Koenliğe uygun olan kişiler ise beyaz Koenlik giysilerini giyip göreve katılırlardı. Tüm Koenler'in uygun görüldüğü günlerde, Sanedrin üyeleri ya da söz konusu Koenler kutlama düzenlerlerdi (Mişna – Midot 5:4; Tosafot Yom Tov; Tiferet Yisrael). Talmud, Lişkat Agazit'in, yarısı kutsal yarısı da kutsal olmayan bölgede kalacak şekilde inşa edildiğini açıklar. Bu dairenin her iki bölgeye de kapısı vardı ve Sanedrin üyeleri dairenin kutsal olmayan kısmında otururlardı. Zira Azara'da oturma hakkına sahip tek kişi, Yisrael kralıydı.

27. Lişkat Paledrin (Kral Memurları Dairesi): Ya da Lişkat Paredrin. Burası Koen Gadol'un makam dairesiydi. Başlarda burasının adı, eski Yunanca'da "başkanlar ve seçkinler" anlamına gelen biri isim taşıyordu (Lişkat Balvati). Fakat II. Bet-Amikdaş dönemindeki yozlaşma Koen Gadol mevkiinin bile rüşvetle elde edilmesine kadar ilerleyince, burası Lişkat Paredrin olarak adlandırılmaya başlandı. Çünkü, bir kralın sürekli olarak göreve atanan ve görevden alınan memurları gibi, Koen Gadol da her yıl değişiyordu. Ancak başka bir kaynağa göre bunun anlamı "Konsey Dairesi"dir. Öte yandan, burası aynı zamanda "Lişkat Aets – Ağaç/Odun Dairesi [ya da: Ahşap Daire]" olarak da adlandırılır (Mişna – Midot 5:4). Bunun nedeni bir görüşe göre buranın ilk zamanlarda odun deposu olarak kullanılması, diğer bir görüşe göre ahşap inşa edilmiş olmasıdır; ancak başka görüşler de vardır.

28. Lişkat Agola (Sürgün Dairesi): Burada, Azara'nın tüm su ihtiyacını karşılayan bir kuyu vardı (Mişna – Midot 5:4). Bu kuyuyu sürgünden gelenler kazdıkları için bu isimle adlandırılıyordu (Bartanura'lı Rabi Ovadya). Başka bir görüşe göre ismin kaynağı, üzerindeki suç çekmek için kullanılan silindir/tekerlek şeklindeki çıkıktı (İbr.: *Galgol*). Bu çıkık sayesinde, kuyudan su çekilirdi. Başka bir görüşe göre bu isim "Lişkat Agula – Büyük Çanak Dairesi" şeklindedir. Bu görüş doğrultusunda, söz konusu kuyunun başında büyük bir çanak vardı ve bu çanak çıkık sayesinde her gün doldurulurdu.

29. Lişkat Amelah (Tuz Dairesi): Korbanlarda kullanılan tuz burada hazırlanırdı (Mişna – Midot 5:3). Burası Ezrat Koanim'in altında bir girinti şeklindeydi ve Ezrat Yisrael'e açılırdı.

30. Lişkat Aparva (Parva Dairesi): Ya da "Bet Aparva – Parva Odası" (bkz. 16:24 açık.). Korbanların derileri burada tuzlanırdı. Bir görüşe göre, bu şekilde adlandırılmasının nedeni, boğaların (Par) derilerinin burada tuzlanmasıdır (Raş). Diğer bir açıklama için bkz. 16:24 açık. Lişkat Aparva'nın çatısında Yom Kipur'da Koen Gadol'un dalmak için kullandığı bir mikve vardı (Mişna – Midot 5:3).

31. Lişkat Amedihin (Durulama Dairesi): Korbanların içkembesi burada durulanırdı. Lişkat Aparva'nın çatısına, buradaki döner bir rampa yoluyla çıkılırdı (Mişna – Midot 5:3). Buradan Lişkat Amelah ve Lişkat Aparva'ya doğrudan geçiş vardı.

32. Şaar Amayim (Su Kapısı): Bu isimle anılmasının nedeni, *Sukot* bayramında, suyla yapılan *Neseh* işleminde kullanılacak olan suyun bu kapıdan getirilmesidir (*Mişna – Suka* 4:9). Başka bir açıklamaya göre, kapı, peygamber Yehezkel'in kehanetinde belirttiği su bu kapıdan çıktığı için bu isimle anılır (bkz. Yehezkel 47:1-2) (*Mişna – Midot* 2:6).

33. Lişkat Bet Avtinaz: (Avtinas Ailesi Dairesi): Avtinaz ailesi, tütsünün karışımının sırrını elinde tutan *Koen* ailesiydi. Tütsüye katılan ve dumanın dimdik yükselmesini sağlayan “Maale Aşan – *Duman Yükselten*” adı verilen bir maddeyi sadece onlar biliyordu ve *Mişna*'da bu aile, bu sırrı başkalarına öğretmediği için eleştirilmektedir (*Mişna – Yoma* 3:11). Yine de bu tavrın nedeni, uygun konumda olmayan birinin sırrı öğrenerek putperest amaçla kullanmasından duydukları endişeydi. Avtinaz ailesi tütsü karışımını burada hazırladığı için, daire bu isimle adlandırılır. Burası *Şaar Amayim*'in üzerindeydi ve *Yom Kipur*'da *Koen Gadol*'un yaptığı ilk dalışta kullandığı *mikve* burada bulunurdu. *Koenler*'in nöbet tuttukları üç yerden biriydi (*Mişna – Midot* 1:1; *Mişna – Tamid* 1:1). Bu nöbetin amacı *Bet-Amikdaş*'ı onurlandırmaktı. Zira nöbetçisi olan bir saray ile nöbetçisi olmayan bir saray, aynı değildi (*Yad – Bet Abehira* 8:1).

34. Şaar Abehorot (Behorlar Kapısı): *Behor*-korbanları *Azara*'nın güney kısmında da kesilebildiği için, genel olarak, güneydeki bu kapıdan içeri alınır. Kapının bu isimle anılmasının nedeni budur.

35. Şaar Adelek (Yakut Kapısı): *Mizbeah*'taki odun dizisi için odunlar buradan içeri alınır. Kapının bu isimle anılmasının nedeni budur.

36. Şaar Aelyon (Üst Kapı): Güney yanda, batıya en yakın kapı. Bu şekilde adlandırılmasının nedeni, Tapınak Dağı'nın hizasında olmasıdır. Diğer kapılar, dağın üzerine yapılan dolgulu bölgede yer alır.

37. Küçük kapılar. Bu kapılar çok seyrek olarak *Bet-Amikdaş*'ın arkasındaki boş alana çıkmak için kullanıldığından özel bir isimleri yoktu (*Mişna – Midot* 2:6).

38. Şaar Anitsots (Kıvılcım Kapısı): *Azara*'daki ateşin devamlılığını sağlamak için burada küçük bir ateş yakıldığından bu isimle anılırdı (*Tiferet Yisrael; Beer Şeva*). Bu konuda başka görüşler de vardır. Burası sütunlar üzerinde duran bir geçiş şeklindeydi. İkinci bir katı vardı ve *Hel*'den buraya merdivenlerle çıkılırdı. Bu üst kat, *Koenler*'in nöbet tuttukları üç yerden ikincisiydi (*Mişna – Midot* 1:1; *Mişna – Tamid* 1:1). *Koenler* üst katta nöbet tutarlarken, *Leviler* aşağıda nöbet tutarlardı (*Mişna – Midot* 1:5). Burası *Şaar Yehonya* olarak da adlandırılırdı (*Tiferet Yisrael*). Bunun nedeni, *Yeuda* kralı *Yehonya*'nın, *Babil* sürgününe çıkmadan önce Tanrı'ya ibadet için *Bet-Amikdaş*'a geldikten sonra, çıkışını bu kapıdan yapmış olmasıdır (*Mişna – Midot* 2:6).

39. Şaar Akorban (Korban Kapısı): En Üst Düzeyde kutsal (*Kodeş Kadaşim*) olan *korban*ların kesim yeri *Mizbeah*'ın kuzey tarafı olduğu için, bu sınıftaki *korban*lar bu kapıdan içeri alınır. Bu şekilde anılmasının nedeni budur.

40. Şaar Anaşim (Kadınların Kapısı): *Korban* getiren kadınlar, *korban*larının başında durmak için buradan girerlerdi.

41. Bet Amoked (Ateş Salonu): *Koenler* üzerlerinde sadece dört giysi olduğu halde görev yaparlardı. Bunlar bir kep, bir don, bir entari ve kuşaktı. Dolayısıyla bedenlerini örten tek giysi keten bir entari olmanın yanında, sürekli taş üzerinde çıplak ayakla dolaşırlardı. Bu yapının içinde, *Koenler*'in gelip ısınabilmeleri için sürekli yanan büyük bir ateş bulunurdu (*Roş*). Ayrıca *mikveden*

yeni çıkan Koenler de üşümemek için burada ısınırlardı (Rambam; bkz. *Lişkat Bet Amoked*). *Bet Amoked*, üzeri kubbeli büyük bir yapıydı. Duvarları, içeriye doğru uzanan düzgün kesilmiş dikdörtgen prizma şeklinde taşlardan oluşurdu. Üst üste dizilmiş bu taşlar, yukarı çıkıldıkça daralır, merdivenimsi bir görüntü yaratırdı. Görevli *Bet-Av*'ın liderleri bu çıkıntıların üzerinde uyurlar, *Azara*'nın anahtarları da onlardan sorulurdu [Bu anahtarlar, zemindeki halka tutamaklı mermer bir kapağın altında zincire bağlı bir şekilde dururdu. Akşam kapatma vakti geldiğinde, görevli *Koen* bu anahtarlarla *Azara*'nın tüm kapılarını kilitler, bu kapağın altına geri koyardı (*Mişna – Midot* 1:9)]. Genç *Koenler* ise zeminin üzerine yerleştirilmiş şiltelerde uyurlardı. *Bet Amoked Koenler*'in nöbet tuttukları üçüncü yerd (*Mişna – Tamid* 1:1; *Mişna – Midot* 1:8). Dörtgen şeklindeki *Bet-Amoked*'in dört köşesinde, ikisi kutsal olan ikisi kutsal olmayan bölgede bulunan küçük daireler yer alırdı [yani ikisi *Azara*'nın, ikisi de *Hel*'in alanındaydı]. Bunlar, ortadaki merkezi salona açılan tali odalar şeklindeydi. Duvardan çıkan ayıraç amaçlı çıkıntılar, kutsal olan ve olmayan bölge arasındaki ayrımı işaretlerdi (*Mişna – Midot* 1:6). *Bet Amoked*'in, *Azara*'ya ve *Hel*'e açılan birer kapısı vardı. *Azara*'ya açılan kapının bir parçası olan küçük bir kapı daha vardı ve her sabah erkenden iki *Koen* grubu bu kapıdan *Azara*'ya girer, biri sağdan diğeri soldan dolaşarak tüm araç gerecin yerinde olup olmadığı kontrol ederek *Lişkat Ose Havitin*'de buluşurlardı. Her şeyin yolunda olduğunu onayladıktan sonra *Lişkat Ose Havitin*'deki işe başlanırdı (a.y. 1:7; *Mişna – Tamid* 1:3).

42. Lişkat Telae Korban (*Kuzu Korbanlar Dairesi*): *Bet-Amoked*'in güneybatı köşesinde yer alırdı (*Mişna – Midot* 1:6) ve *Tamid-korbanı* olarak getirilen kuzular, kusurlu olup olmadıkları konusunda burada kontrol edilirdi. Burası kutsal bölgede kalıyordu.

43. Lişkat Ose Lehem Apanim (*Lehem Apanim'i Üretenler Dairesi*): *Bet-Amoked*'in güneydoğu köşesinde yer alırdı (*Mişna – Midot* 1:6) ve *Lehem Apanim* burada yoğrulup pişirilirdi. Burası kutsal bölgede kalıyordu.

44. Lişkat Ahotamot (*Mühür Dairesi*): *Bet-Amoked*'in kuzeydoğu köşesindeki dairede, mühürlerden sorumlu kişi otururdu. *Neseh* getirmesi gereken kişiler ona gelip ödeme yapar, ondan “mühür”, yani ödediğine dair onay içeren bir belge alırdı. Bu belgeyi *Nesehler*'den sorumlu kişiye verir, ihtiyacı olan şarabı temin ederdi. II. *Bet-Amikdaş*'ın Suriye-Yunan krallığı tarafından ele geçirildiği dönemde, *Mizbeah*, Helenler tarafından putperest amaçlar için kullanılarak kirletilmişti. Haşmonay ailesi mensupları, *Bet-Amikdaş*'ı tekrar ele geçirdikten sonra *Mizbeah*'ın taşlarını buraya gömmüşlerdi (*Mişna – Midot* 1:6). Burası, kutsal olmayan bölgede kalıyordu.

45. Lişkat Bet Amoked (*Bet Amoked Dairesi*): *Bet Amoked*'in kuzeybatı köşesindeki daire. *Bet Amoked*'e (“Ateş Salonu”) ismini veren ateş burada bulunurdu. Ayrıca zeminindeki kapıdan, *Koenler* alt kattaki *mikveye* inerler, çıktıkları zaman da ateşte ısınırlardı (*Mişna – Midot* 1:6; *Tiferet Yisrael*). Burası kutsal olmayan bölgede kalıyordu.

46. Nanasin (*Cüceler*): *Mizbeah*'ın kuzeyinde kalan mezbaha bölgesinde, kesilen hayvanların, derilerinin yüzülmesi amacıyla asıldığı kısa sütunlar. Toplam sekiz tane olan bu sütunların tepelerinde dörtgen sedir kütükleri yer alırdı ve hayvanlar bunların üç yanına sabitlenmiş demir kancalara asılırdı (*Mişna – Midot* 3:5; *Mişna – Tamid* 3:5). Söz konusu üç yan kuzey, güney ve doğu yanlarıydı. Batı yanında ise kanca yoktu; zira olsaydı burada iş yapan bir kişi sırtını *Ehal*'e vermiş olurdu (*Tosafot Yom Tov*). Bazı görüşlere göre bu üç kanca üç farklı yönde değil, aynı yönde üst üste yerleştirilmişti. En alttaki kancaya kuzular, ortadakine koçlar, üsttekine de boğalar asılırdı (Raş).

47. Şulhanot (*Masalar*): Derisi yüzülen hayvanlar bu mermer masaların üzerine yerleştirilir, bağırsakları burada yıkanır. Bir görüşe göre ise, bu masalar farklı bir amaca hizmet ederdi ve yıkanma amacıyla kancalı sütunların arasında başka masalar bulunurdu.

48. Tabaot (Halkalar): Şehita sırasında yere yatırılan hayvanların boynuna geçirilen halkalar. Dört sırada altışardan, toplam 24 tane.

49. Mizbeah: Birçok *korbanın* kan işleminin yapıldığı, belirli parçaların yakıldığı kare biçimindeki, güney yanında rampası olan sunak. *Mişkan*'da bakır kaplama olan [ve bu nedenle "Mizbah Anehošet – Bakır Mizbeah" olarak da adlandırılan] bu Mizbeah, *Bet-Amikdaş*'ta taştan yapılmıştı. Bazı yerlerde Tora bu Mizbeah'tan "**Mizbah Aola – Ola-korbanı Mizbeahı**" [ya da bizim o yerlerde yaptığımız çeviriyle "*Korban Mizbeahı*"] şeklinde de bahseder (bkz. Mizbeah'ın detayları). Bazı yerlerde de "**Mizbah Ahitson – Dış Mizbeah**" olarak adlandırılır; çünkü burası *Ehal*'in dışındadır.

50. İki Masa: Mizbeah'ın rampasının batı yanında, biri mermer diğeri de gümüşten iki tane masa yer alırdı. Mermer masanın üzerine *korbanların* organ ve içyağları yerleştirilirdi. Gümüş masa ise, gümüşten yapılmış araç gerecin yerleştirildiği yerd (Mişna – Şekalim 6:4-5).

51. Gümüş Kor Küreği: *Terumat Adeşen* işleminde kullanılan kor küreği (bkz. 6:3 açık.). Bu kürek, rampa ile Mizbeah arasında, batıya yakın bir yerde dururdu.

52. Kiyor (Kazan): Koenler'in el ve ayaklarını yıkamakta kullandığı büyük su havuzu. *Kiyor*, *Ulam* ile Mizbeah arasındaki bölgede, biraz güneye doğru bir yerde bulunurdu. Bu havuzdan, aynı anda on iki Koen'in yıkanabilmesi için on iki musluktan su çıkardı. *Kiyor*'un yanında bir kuyu vardı ve *Kiyor* bu kuyuya indirilerek doldurulurdu.

53. Merkez Bina.

Mizbeah'ın Planı

54. Yesod Amizbeah (Mizbeah'ın Kaidesi): Mizbeah'ın bir kısmını çevreleyen 1 *ama* [ya da 5 *tefah*] genişlik ve yüksekliğe sahip basamak. Batı ve kuzey yanını 32 *ama* boyunca tamamen çevreler, güney ve doğuya doğru birer *amalık* girinti yapardı. Bazı görüşlere göre ise burada da duvar boyunca kaide vardı ve güneydoğu köşesinde bir *amakarelik* eksiklik vardı. Yani kaide batı ve kuzey yanında 32 *ama* uzunlukta iken, doğu ve güneyde 31 *ama* uzunluktaydı (*Talmud – Zevahim* 53b; Raşi o.a.).

55. Sovev (Çevreyi Dolaşan): Kaidenin üzerinde Mizbeah'ı rampanın bulunduğu yer dışında tamamen çevreleyen her yanda 30 *ama* uzunluğundaki çıkıntı. Kaidenin üzerinde 5 *ama* yüksekliğe sahipti. Üst yüzeyi 1 *ama* [ya da 5 *tefah*] genişliğe sahipti ve Koenler, Mizbeah'ın çevresinde dolaşmaları gerektiğinde, *Sovev* adı verilen bu terasın üzerinde yürürlerdi.

56. Hut Asikra (Kırmızı Hat): Mizbeah'ın duvarının tam ortası boyunca [zeminden 5 *ama* yükseklikte], tüm çevresini dolanan kırmızı bir hat vardı. Kan işlemleri bazı *korbanlarda* duvarın alt yarısında bazılarında ise duvarın üst yarısında yapıldığından, bu hat, hatayı engellemek için alt ve üst yarılar arasındaki ayrımı işaretlerdi.

57. Süsler: *Hut Asikra*'dan, *Sovev*'e kadar olan bir *amalık* kısım, çiçek desenleriyle süslüydü.

58. Yan Duvar: *Sovev*'in üzerinde 3 *ama* yüksekliğe sahip duvar, Mizbeah'ın her yanında 28x28 *ama* uzunluğa sahipti.

59. Keranot (Boynuzlar): Ya da çevirimizde kullandığımız şekliyle "Köşe Çıkıntıları". Mizbeah'ın dört köşesinde, 1 *ama* boy ve 1 *ama* ene sahip, 1 *ama* [ya da 5 *tefah*] yüksekliğindeki çıkıntılar

[dolayısıyla *Mizbeah*'ın toplam yüksekliği, 1 *amalık* kaide, 5 *amalık* *Sovev*, 3 *amalık* yan duvar (bkz. Şemot 27:1) ve 1 *amalık* köşe çıkıntılarıyla birlikte 10 *amaydı*]. Bazı *korban*larda, kan bu köşelere sürülürdü. [Not: Normalde bir *ama* 6 *tefaha* eşittir. Altın tütsü *Mizbeah*'nın ölçüleri, ayrıca dışarıdaki bu büyük *Mizbeah*'ın kaidesi, *Sovev* ve köşe çıkıntıları için ise 5 *tefaha* eşit olan *ama* ölçüsü geçerliydi (bkz. Sözlük: *Ama*) (*Mişna* – *Kelim* 17:10). Kaide, *Sovev* ve köşe çıkıntılarında 1 *amanın* 5 *tefaha* eşit olduğuna dair notların amacı budur.]

60. Gider Delikleri: Kaidenin güneybatı köşesinde, işlemlerden sonra artan kanın döküldüğü iki delik vardı. Buraya dökülen kan, *Mizbeah*'ın altından ya da kenarından geçen bir su kanalı yoluyla, *Bet-Amikdaş*'ın yanından geçen *Kidron* ırmağına karışırdı. Bunların yanında zemindeki bir deliği örten, kare şeklinde mermer bir kapak vardı. Bu kapak, üzerindeki halka şeklindeki tutmağı yoluyla kaldırılarak, pıhtılaşmış kanların zaman zaman tıkağı kanal tekrar açılırdı (*Mişna* – *Midot* 3:3).

61. Yan Rampa: Batı yanında, *Sovev*'den büyük rampaya, oradan da kaideye inen dar rampa (*Talmud* – *Zevahim* 64a'da *Tosafot*'un açıklamasına göre).

62. Keveş Agadol (Büyük Rampa): 32 *ama* uzunluğunda 16 *ama* genişliğinde ve 9 *ama* yüksekliğe çıkan bu ana rampa, *Mizbeah*'ın güney yanının tam ortasında, *Mizbeah*'ın tepesine ulaşıyordu; ancak *Mizbeah*'a bitişik değildi; arada biraz boşluk vardı. *Azara*'nın güney duvarından rampaya kadar olan mesafe 8 *amaydı*. Bu büyük rampanın yaklaşık ortasından, sağ ve sola doğru iki küçük rampa çıkıyordu; doğudaki doğrudan *Sovev*'e, batıdaki ise hem *Sovev*'e hem de *Mizbeah*'ın kaidesine gidiyordu. Rampanın batısında kare şeklinde pencere gibi bir boşluk vardı. *Korban* olarak getirilen kuşlar geçersiz hale geldikleri takdirde buraya yerleştirilirdi. Yenebilme süresi geçene kadar burada bekler, böylece *Notar* haline gelince de oradan alınıp, bu konumdaki artıkların yakıldığı yerde yakılırdı (*Bet Adeşen*; bkz. 1:6 açık.). Hem rampa hem de *Mizbeah* *Bet Kerem* adlı vadiden getirilen taşlarla yapılırdı. Çünkü *Mizbeah*'ta kullanılan taşlara demir değmemiş olması gerekirdi [çünkü silah yapımında kullanılan demir hayatı kısaltırken, *Mizbeah* *korbanlar* sayesinde günahları affettirir ve yaşamı uzatır. Bu nedenle demirle *Mizbeah*'ın bir arada olması uygun değildir]. *Bet Kerem*'deki taşlar dümdüz olma özelliğine sahipti ve bakir toprak kazılarak bu taşlar çıkarılırdı. Buradaki taşlar herhangi bir nedenle pürüzsüzlüğünü yitirdiği takdirde yenileriyle değiştirilirdi. Sadece zarar gören taşın değiştirilmesi yeterliydi. *Mizbeah* ve rampa yılda iki kez – *Pesah* ve *Sukot* bayramlarından önce – kireçle sıvanırdı. Ama taşlara değebileceği nedneyle, bu işte de demir alet kullanılmazdı. Bunun dışında her *Şabat* arifesinde *Mizbeah*, kan lekelerinden arındırmak için bir bezle silinirdi (*Mişna* – *Midot* 3:4).

63. Tuz Yığıcı: *Korbanların* *Mizbeah*'ta yakılmak üzere rampaya getirilen parçaları bu yığından alınan tuzla tuzlanırdı.

64. Şene Sifle Kesef (İki Gümüş Kase): Güneybatıdaki köşe çıkıntısının güney yanında, yana iki gümüş kase vardı. Batı tarafındaki kase, *Sukot* bayramı içinde suyla yapılan *Neseh* işleminde kullanılırdı. Onun doğusundaki kase ise, normalde şarapla yapılan *Neseh* işlemleri içindi. Altları delik olan bu kaselere dökülen su ve şarap, *Mizbeah*'ın altından ya da yanından geçen kanal yoluyla *Kidron* ırmağına karışırdı.

65. Tapuah (Elma): Ya da “şişkin”. Yakılan *korban* parçalarının küllerinden oluşan büyük kül yığını. Şişkin bir görünüm verdiğinden bu şekilde adlandırılırdı. Her sabah yuvarlak şekil alacak şekilde merkezde toplanırdı.

66. Patika: *Mizbeah*'ın tepesinde, köşe çıkıntıları arasındaki bir *ama* genişliğindeki yüzeyin iç

tarafında, bir *ama* genişliğindeki yol. Bu gömme yol çatının yüzeyinden biraz daha alçaktaydı ve *Koenler* çatı üzerindeki tüm yürüyüşlerini bu yol üzerinde yaparlardı. Böylece çatının ortasındaki ateşin bulunduğu kare şeklindeki kısım 24x24 *ama* alana sahipti. I. *Bet-Amikdaş*'ta ise bu kısım 20x20 *ama* ebadındaydı (Divre Ayamim II 4:1). Böylece kaide 28x28 *amaydı*. Babil sürgünü dönüşünde, II. *Bet-Amikdaş* inşa edilince tüm *Mizbeahı* her yönden ikişer *ama* genişlettiler ve kaide 32x32 *ama*, ateşin bulunduğu kısım da 24x24 *ama* genişlik kazandı (Yehezkel 43:16).

67. Tuz Yığını: Kuşlarla yapılan *Ola-korban*larının ve *Minhalar*'ın tuzlanması için bu yığından yararlanılırdı.

68. Maaraha Gedola (Büyük Odun Yığını): *Mizbeah*'ın çatısının doğu kenarında, büyük bir odun yığını yer alırdı. *Korban* parçaları bu yığının üzerinde yakılırdı.

69. Maaraha Şeniya Şel Ketoret (Tütsü İçin İkinci Odun Yığını): Güney kenarının, güneybatı köşesine yakın kısmında, daha küçük çaplı ikinci bir odun yığını vardı. Her sabah ve akşam buradan korlar alınıp, *Ehal*'deki altın tütsü *Mizbeahı*'na götürülürdü. [Bir görüşe göre, *Yom Kipur*'da *Koen Gadol*'un *Kodeş Akodaşim* içinde yaptığı tütsü işlemi için gereken korlar da buradan alınırdı. Ancak başka görüşlere göre o tütsü için dördüncü bir ateş yakılırdı].

70. Maaraha Lekiyum Aeş (Ateşin Devamlılığı İçin Odun Yığını): 6:6'da yazılı olan "*Mizbeah üzerinde daimi olarak ateş yanmalıdır; [onu] söndürme*" emrinin yerine gelmesi amacıyla sürekli olarak yanan üçüncü bir yığın. Bu yığın için sabit bir yer yoktu ve çatının istenen herhangi bir yerine yerleştirilebilirdi.

71. Yan Rampa: Büyük rampanın doğusunda, oradan *Sovev*'e sapan küçük rampa.

72. Mekom Adeşen (Kül Yeri): Ya da *Bet Adeşen*. Büyük rampanın doğu yanında, rampadan 3 *tefah*, *Mizbeah*'ın güney duvarından da 20 *ama* kadar uzaklıkta bulunan ve her sabah *Mizbeah*'ın tepesinden alından bir miktar külün (*Terumat Adeşen*; bkz. 6:3) yerleştirildiği yer. *Menora*'da artan küller ve *Ola-korbanı* olarak getirilen kuşların kursakları da buraya atılırdı. Burada her gün şahit olunan bir mucize gerçekleşir, atılan şeyler *Azara*'nın zemini tarafından yutulurdu.

Merkez Binanın Planı

73. On İki Merdiven: *Mizbeah*'ın yanından *Ulam*'a çıkan on iki basamaklı bir merdiven vardı. Bu basamaklar üçlü gruplar halindeydi. İki basamak yarımşar *ama* yüksekliğinde ve bir *ama* genişliğindeyken, üçüncü basamak üç *ama* genişliğindeydi. Sonra yine bir, bir, üç, bir, bir, üç *ama* genişliğinde basamaklar gelmekteydi. Son gruptaki basamaklar ise, bir, bir ve dört *ama* genişliğindeydi. Bunların ardından [yani toplam 6 *ama* yükseklikte] *Ulam*'a ulaşılmaktaydı. Toplamda basamakların genişliği 21 *amaydı*. *Mizbeah*'tan basamaklara kadar olan mesafe de bir *ama* olduğuna göre, *Mizbeah*'tan *Ulam*'a olan yatay uzaklık 22 toplam *amaydı* (*Tiferet Yisrael*; Vilna'lı Gaon). Basamak düzeni hakkında başka görüşler de vardır.

74. Pitho Şel Ulam (Ulam'ın Girişi): Burası 40 *ama* yükseklik ve 20 *ama* genişliğe sahipti (*Mişna* – *Midot* 3:7). Burası *Bet-Amikdaş*'ın diğer tüm girişlerinden farklıydı; zira diğer tüm girişlerin yüksekliği 20, genişliği ise 10 *amaydı* (a.k. 2:3). Ayrıca diğer tüm girişlerde kapılar varken, *Ulam*'ın girişi büyük bir perdeyle örtülüydü. Bu yüksekliği nedeniyle yıkılmaması için sedirden iki büyük kalasla desteklenmişti. Girişin üst tarafında yatay olarak, olasılıkla dişbudak ağacından yapılmış, girişin her iki yanından birer *ama* yana taşan, 22 *ama* uzunluğuna bir kiriş vardı. Üzerinde, bir sıra dörtgen taştan sonra, 24 *ama* uzunluğunda ikinci bir kiriş vardı. Daha sonra, 26, 28 ve 30 amalık

üç kiriş daha geliyordu ve her iki kiriş arasında bir sıra dörtgen taş vardı. Ayrıca her kiriş, bir altındakine göre her iki yandan birer *amalık* taşıyordu (a.k. 3:7). *Ulam*'ın ön duvarı 5 *ama* kalınlığındaydı.

75. Ulam (Salon): *Ehal*'den önceki bölme. Burası 100x11 *ama* alana sahipti. Dolayısıyla arkasındaki [duvarlar ve içindeki hücreler dahil 70 *ama* genişliğindeki] *Ehal*'e göre daha geniştir. Böylece tüm merkez bina önde geniş arkada dar bir şekle sahipti ve bu şekliyle bir aslanı andırıyordu. Bu nedenle Peygamber Yeşayau, *Bet-Amikdaş*'ı "*Ariel – Tanrı'nın Aslanı*" sözcüğüyle sıfatlandırmıştır (Yeşayau 29:1) [Öte yandan peygamber Yehezkel bu sıfatı, *Mizbeah* için kullanmıştır (Yehezkel 43:16)]. *Ulam*'ın pencerelerinde altın kubbecikler ya da taşlar vardı. Genç *Koenler* tavandan sarkan altın zincirlere tırmanarak bunları kontrol ederlerdi (*Mişna – Midot* 3:8).

76. İki Masa: *Ulam*'da, *Ehal*'in girişinin iki yanında biri mermerden diğeri altından iki masa yer alırdı. *Lehem Apanim* (özel ekmekler), *Ehal*'e getirilirken, içeri alınmadan önce mermer masanın üzerine yerleştirilirdi. Bu, ekmeklerin biraz soğumasını ve içeriye yerleştirilmeden önce kendi buharıyla yumuşamasını sağlardı. *Ehal*'den çıkarılan ekmekler ise altın masanın üzerine yerleştirilirdi. Ekmekler, önceki hafta boyunca *Şulhan*'da yanlarında duran iki kepçe tütsü tüttürülene kadar burada bekletilirdi. Çıkışta gümüş ya da mermer değil de, özellikle altından yapılmış bir masaya yerleştirilmesinin nedeni de, "*Maalin Bakodeş Velo Moridin – Kutsiyet Konularında Seviye Daima Yükseltilir, Alçatılmaz*" prensibidir. Bu ekmekler bir hafta boyunca altın *Şulhan*'da durdukları için, şimdi altından daha düşük bir maddeyle yapılmış masaya yerleştirilmeleri yakışık almaz (*Mişna – Menahot* 11:7).

77. Bet Ahalifot (Bıçaklar Odası): *Ulam*, *Ehal*'e göre, her iki yandan daha geniştir. Yani hem kuzeyden hem de güneyden 15 *amalık* iki çıkıntı vardı. Bu çıkıntı kısımların her ikisinde de, *Koenler*'in *korban* kesiminde kullandıkları ama artık kullanılmaz hale gelmiş bıçakları (*Halifot*; bkz. Ezra 1:9) sakladıkları iki oda vardı. Bu odalar, *Bet Ahalifot* olarak adlandırılırdı. Her iki odanın köşesinden, dışarıya birer çıkış vardı (bkz. şekil: 77a).

78. Petah Aehal (Ehal'in Girişi): Burası 10 *ama* genişlik ve 20 *ama* yüksekliğe sahipti. Girişin iki yanındaki ön duvar 6 *ama* kalınlıktaydı. Bu girişte, ikisi içeride ikisi dışarıda olmak üzere dört kapı vardı (Yehezkel 41:23). Dışarıdakiler (bkz. şekil: 78a) girişe doğru açılır, 6 *amalık* duvarın 5 *amasını* kapatırdı [kapılar 5'er *ama* genişlikteydi ve 10 *ama* genişliğindeki giriş kapatıyordu]. İçerideki kapılar (78b) ise *Ehal*'in içine doğru sonuna kadar açılıp, ön duvarı tamamen kaplardı [*Ehal* 20 *ama* genişlikteydi, bunun 10 *aması* giriş oluşturuyordu, her iki tarafta kalan 5'er *ama* da, her biri 5 *ama* genişlikteki kapılar tarafından örtülüyordu]. Zira *Ehal*'in tümü, bu ön duvar haricinde içeriden altın kaplıydı ve altın kaplı kapıların örtmesiyle burası da altınla kaplanmış oluyordu. [Bir görüşe göre ise her dört kapı da ortasından ikiye katlanır özellikteydi. Katlı haliyle hem içtekiler hem de dıştakiler 2,5'ar *ama* genişliğe sahipti ve dışarıdakiler içeriye, içeridekiler de dışarıya doğru açılarak, girişin 6 *ama* kalınlığındaki pervazını, ortada 1 *ama* boşluk kalacak şekilde kaplıyordu] (*Mişna – Midot* 4:1). Bu girişin üzerinde, kalaslarla desteklenen altından bir üzüm salkımı vardı. Gönülünden bağış yapmak isteyen, buraya bir yaprak, üzüm tanesi ya da salkım şeklinde altın bağışlayabilir, bir *Koen* bunu oraya asardı. Bu bir salkım şeklinde yapılmıştı; çünkü Bene-Yisrael üzüm ya da asmaya benzetilmiştir (bkz. *Teilim* 80:15; Rambam) (*Mişna – Midot* 3:8).

79. Pişpeşim (Küçük Girişler): *Ehal*'in girişinin iki yanında küçük girişler vardı. Güneydeki giriş daima kapalıydı ve oradan hiçbir insan girmemişti. Peygamber Yehezkel de bunu "*Bu giriş kapalı olacak, açılmayacak ve kimse oradan girmeyecek. Sadece Yisrael'in Tanrısı Aşem girecek oradan ve kapalı olacak*" (Yehezkel 44:2) sözleriyle dile getirmiştir. Başka bir deyişle bu kapalı kapı, tüm kapıların insanlar için olduğunu, ama Tanrı'nın kapalı kapılardan etkilenmediğini, insanların girmedikleri yere O'nun girdiğini simgelerdi (*Tiferet Yisrael*). Kuzeydeki kapı, *Ehal*'i çevreleyen ve birbirlerine geçişi olan hücrelere açılırdı (bkz. madde 80).

80. Taim (Hücreler): *Ehal*'in çevresinde toplam 38 hücre yer alırdı. Kuzey ve güney kanatların-da üç kat halinde, her katta beşer tane olmak üzere toplam 15'er hücre bulunuyordu. Her hücrenin, iki yanındaki ve üstündeki/altındaki hücreye kapısı vardı. Batı yanında ilk iki katta üçer, üçüncü katta ise iki hücre yer alıyordu. En alt katta, kuzey ve güneydeki hücrelerin eni doğu-batı doğrultusunda, batıdaki hücrelerin eni ise kuzey-güney doğrultusunda 5'er *amaydı*. Orta kattaki hücrelerin eni 6'şar *amaydı* ve alt kata göre olan 1 *amalık* fazlalık, *Ehal*'in duvarının o düzeyde içeriye doğru 1 *ama* incelen duvarının üzerine oturuyordu. Benzer şekilde *Ehal*'in duvarı, en üst katta da bir *ama* daha inceliyordu ve en üst kattaki 7'şer *ama* genişlikteki hücrelerin zemini bu boşluğa tam olarak oturuyordu (*Mişna – Midot* 4:4; *Tiferet Yisrael*). Kuzey kanadındaki, küçük girişten girilen ilk hücrenin beş yere kapısı vardı: [1] *Ulam*'dan buraya giriş (bkz. madde 79). [2] Buradan *Ehal*'e giriş (80a). [3] Sıradaki hücreye geçiş (80b). [4] Üstteki hücreye geçiş (olasılıkla bir döner merdivenle). [5] *Mesiba*'ya geçiş (80c). *Ehal*'in kapısını açacak olan görevli, anahtarı alır, önce *Ulam*'dan buraya küçük girişi kullanır, bu hücreden *Ehal*'e çıkar ve kapıyı içeriden açardı.

81. Mesiba (Çevre Yolu): *Ehal*'in kalın duvarı boyunca doğudan batıya doğru uzanan, ve yükselen eğime sahip bir yol vardı. Bu yol batıya ulaştığı zaman, bu duvardaki hücrelerin seviyesinin üstüne çıkmış olurdu. *Mesiba* batı duvarı boyunca güney yönünde yükselmeye devam eder, güney duvarına ulaştığında da doğu yönünde duvarın sonuna kadar yükselirdi. Güneydoğu ucuna ulaştığında, *Ehal*'in ikinci katına gelirdi. Burası, hücrelerden oluşan üç katın üzerinde bir kattı. Burada yan yana iki sedir sütunu vardı ve aralarındaki basamaklarla bu ikinci katın çatısına çıkılırdı. İkinci katın duvarlarından çıkan çıkıntılar, *Kodeş* ile *Kodeş Akodaşim*'in birbirinden ayrıldığı yeri işaretlerdi. *Kodeş Akodaşim*'in üstüne denk gelen bölümde, *Kodeş Akodaşim*'e açılan delikler vardı. *Kodeş Akodaşim*'in duvarlarında tamirata gereksinim olduğu zamanlarda, ustalar bu deliklerden aşağıya sarkıtılırlar ve gereken tamiraty yaparlardı. Bu sırada *Kodeş Akodaşim*'in içini görememeleri için, üç tarafı kapalı birer sandığın içinde dururlardı (*Mişna – Midot* 4:5). Güney duvarı boyunca *Mesiba*'nın altındaki boş kısma “**Bet Oradat Amayim – Suyun İndirildiği Yer**” olarak adlandırılırdı. Çatıdan gelen yağmur suları, borularla buraya dolardı.

82. Ehal (Büyük Salon): Ya da *Kodeş*. Bu salonun *Parohet*'e kadar olan uzunluğu [doğu-batı] 40, genişliği de [kuzey-güney] 20 *amaydı*. *Ulam*, *Kodeş* ve *Kodeş Akodaşim*'i içeren bu merkez bina da, tümüyle *Ehal* olarak adlandırılırdı. Bu bina yılda bir kez, *Pesah* bayramı arifesinde kireçle sıvanırdı. Bina 100x100x(70-100) *ama* ebadındaydı [Merkez bina *Bet-Amikdaş*'in zemininden 6 *ama* yükseklikteki bir temelin üzerinde kurulmuştu (bkz. madde 73). *Ehal*'in iç hacmi 40 *ama* yükseklikteydi. Onun ardından, şekillerin çeşitli süslemelerin kazındığı 1 *ama* kalınlıkta bir kısım vardı. Onun üstünde, duvarlarla tavanı birleştiren 2 *ama* kalınlığında kirişler yer alıyordu. Tavanın kalınlığı 1 *amaydı*. Onun üstü de 1 *ama* kalınlığında sıva maddesiyle kaplıydı {böylece süslemelerin bulunduğu katmandan buraya tüm tavan 5 *ama* kalınlıktaydı}. İkinci katın iç hacmi 40 *ama* yüksekliğindeydi. Burada da ilk kattaki kısımlardan oluşan toplam 5 *ama* kalınlığında tavan vardı. Çatı, 3 *amalık* bir korkulukla çevrilmişti. Bu korkuluğun ucunda, kuşların konmalarını engellemek için 1 *ama* yüksekliğinde sivri metal vardı. Böylece toplam yükseklik 100 *amaydı* [En doğuda, *Ulam*'ın duvarı 5 *ama* kalınlıktaydı. *Ulam* bu doğrultuda 11 *ama* enindeydi. *Ehal*'in duvarı 6 *ama* kalınlıkta, *Parohet*'e kadar olan iç hacmi 40 *ama* uzunluktaydı. İki *Parohet*'in arası 1 *ama*, *Kodeş Akodaşim*'in içi ise 20 *amaydı*. *Ehal*'in batı duvarı {orta kattaki hücrelerin hizasında} 6 *ama* kalınlıktaydı. O yönde [orta kattaki] hücre 6 *ama* genişliğe sahipti. Arkasında da 5 *ama* kalınlığında bir duvar vardı. Böylece toplam uzunluk 100 *amaydı* [Merkez binanın kuzey duvarı 5 *ama* kalınlığındaydı. *Mesiba* 3 *ama* enindeydi. Sonrasında 5 *ama* kalınlığındaki duvarın ardından, [orta kat hizasında] 6 *ama* enindeki hücre ve *Ehal*'in 6 *ama* kalınlığındaki duvarı geliyordu. *Ehal*'in iç hacmi 20 *ama* enindeydi. Sonra 6 *ama* duvar, 6 *ama* hücre, 5 *ama* duvar, 3 *ama* *Bet Oradat Mayim* (bkz. madde 81) en son da 5 *ama* kalınlığında duvar vardı. Böylece *Ehal* kısmında toplam en 70 *amaydı* bulunuyordu. *Ulam* kısmı, *Ehal* kısmının iki yanında 15'er *ama* taşkınlik yapıyordu (bkz. madde 77: *Bet Ahalifot*). Böylece *Ulam*

kısımındaki en 100 *amaydı*] (*Mişna – Midot* 4:6-7). *Ehal*'in batıdaki en dış duvarından, *Azara*'nın duvarına kadar olan mesafe 11 *amaydı* (a.k. 5:1). Kuzey ve güneydeki dış duvarlardan *Azara*'nın duvarına olan mesafe, *Ehal* kısmında 32,5, *Ulam* kısmında ise 17,5 *amaydı*.

83. Mermer Kapak: *Ehal*'in kuzeydoğu köşesinde, yerde 1x1 *ama* alana sahip, taşla kaplanmış bir yer vardı. Burasının üzerinde mermer bir kapak bulunurdu ve bu kapak, üzerindeki halka şeklindeki tutamağıyla kaldırılırdı. Kocasına ihanet ettiğinden şüphelenilen bir kadının durumunu açıklığa kavuşturan seremoni için gereken toz buradan alınırdı (bkz. *Bamidbar* 5:17).

84. Şulhan (Masa): Toplam 12 tane olan *Lehem Apanim*'in ve iki kepçe dolusu günlüğün yerleştirildiği altın masa (bkz. *Şemot* 25:23-30).

85. Menora (Şamdan): Yedi kollu ve süslemeli, yekpare altın şamdan (bkz. *Şemot* 25:31-40). *Menora* ile *Şulhan*, *Parohet*'ten eşit uzaklıktaydı. *Menora*'nın önünde, *Koen*'in çıkıp onu temizleyerek yakmaya hazırlaması için üç basamaktan oluşan taş bir merdiven vardı.

86. Mizbah Azaav (Altın Mizbeah): Tütsü işleminin gerçekleştirildiği *Mizbeah* (bkz. *Şemot* 30:1-10). Bu *Mizbeah*, *Menora* ile *Şulhan*'ın tam orta hizasında, ama *Parohet*'e daha uzak, kapıya daha yakın bir yerdedi. Böylece üçü, ikizkenar [ya da eşkenar] bir üçgenin köşelerini oluştuyordu.

87. Kene Zaav (Altın Yuvalar): *Yom Kipur*'da *Koen Gadol*'un, *Kodeş Akodaşim*'den çıkışında *Hatat*-boğası ve *Hatat*-tekesinin kanlarını içeren iki kabı yerleştirdiği altın yuvalar (bkz. 16:28 açık., *Yom Kipur İbadet Düzeni – Seder Aavoda* k.b. 6. paragraf).

88. Parohet (Perde): I. *Bet-Amikdaş*'ta, *Kodeş* ile *Kodeş Akodaşim*'i ayırmak için 1 *ama* kalınlığında bir duvar inşa edilmişti [buna “*Ama Teraksin – Sinay'da Verilen On Emir Levhalarını Kapatan Bir Ama*” (*Bartanura*'lı Rabi Ovadya) adı veriliyordu]. Ancak I. *Bet-Amikdaş*'a göre çok daha yüksek bir yapı olan II. *Bet-Amikdaş*'ta buraya sadece 1 *ama* kalınlığında bir duvar inşa etmek mümkün olmadığından, tıpkı *Mişkan*'da olduğu gibi buraya *Parohet* yerleştirildi. Öte yandan, I. *Bet-Amikdaş*'taki bir *amalık* duvardan kaynaklanan boşluğun *Kodeş*'e mi yoksa *Kodeş Akodaşim*'e mi ait olduğu açık değildi. Bu nedenle şüpheyi gidermek için II. *Bet-Amikdaş*'ta iki *Parohet* kullanılması kararlaştırıldı ve bu ikisinin arasında bir *amalık* bir boşluk bırakıldı. Bu iki *Parohet*'ten *Kodeş* tarafında olanın güney yanı, *Kodeş Akodaşim* tarafında olanın ise kuzey yanında açıklık vardı. *Yom Kipur*'da *Koen Gadol Ehal*'den bu aralığa ik *Parohet*'in güney yanındaki açıklıktan girip kuzey yönünde ilerler, sonra ikinci *Parohet*'in kuzey yanındaki açıklıktan geçerek *Kodeş Akodaşim*'e girerdi.

89. Kodeş Akodaşim (Kutsallar Kutsalı): *Devir* olarak da adlandırılır. 20x20 *ama* ebada sahipti.

90. Aron Aberit (Antlaşma Sandığı): On Emir levhalarını içeren ve Moşe Rabenu'nun yazmış olduğu *Sefer-Tora*'nın da, yanındaki bir rafta yer aldığı sandık (bkz. *Şemot* 25:10-22). Bu sandık, “*Even Şetiya – Temel Taşı*” adı verilen bir kayanın üzerinde durmaktaydı. Geleneksel bilgilerimize göre, her şeyden önce bu kaya yaratılmış, tüm dünya bu kayadan türemiştir. Bu kaya ile ilgili birçok *Midraşsal* anlatı vardır.

Yahudilik'te İdam Cezası

İdam cezası, günümüz insanı için oldukça itici ve kabullenilmesi zor bir uygulamadır. Bu açıdan, Tora'nın çeşitli yerlerinde yoğun bir şekilde geçmesi, bu dünyaya şefkat ve iyilikseverliği getirmiş olan Tora'nın genel imajıyla uyumsuz görünmektedir. Ancak bir gerçek vardır ki, Tora bu dünyaya sadece merhamet, şefkat ve iyilikseverliği değil, aynı zamanda disiplin, ahlak ve sağduyuyu da getirmiştir. Tanrı Merhametli'dir; ama aynı zamanda sert Yargı Niteliği de vardır. Bu açıdan, Tora'nın sert cezalar içermesi bir sürpriz olmamalıdır. Tanrı-insan ilişkisinde ideal durum sevgi bağdır. Ama insan yine de, ileride hesap soracak bir Yaratıcı'nın olduğunu bilmeli, yaşamını ona göre disipline etmelidir. Tora'nın öngördüğü cezalar, öncelikle bu mesajı verme amacını taşır.

Yine de idam konusunu, önce teorik kurallar, sonra da pratikteki uygulama şartları açısından incelemek, bu sert kuralın detayları içinde bile insan onuru ve Tanrısal merhamet açısından önemli öğeler olduğunu ortaya koyacaktır. Vayikra kitabında, idam cezasını gerektiren çeşitli günahlar listelenmektedir. Her ne kadar Şemot kitabında da aynı cezayı gerektiren günahlardan bahsedilmişse de, bu kitaptaki yoğunluk nedeniyle idam cezası çok ön plana çıkar görüldüğünden, bu konuda temel bazı açıklamalar içeren bu eki okuyucuya bu kitap içinde sunuyoruz.

Genel Bakış

Tora çeşitli günahlar için idam cezasını öngörmektedir. Bu günahların ortak özelliği, dünyanın fiziksel, manevi ve ahlaki düzenine ya da Tanrı'nın Mutlak Hakimiyeti'ne ciddi darbeler niteliğinde olmalarıdır. Tora idam cezası konulu davalara bakma ve bu cezaları verme yetkisini *Bet-Din*'e vermiştir. Söz konusu *Bet-Din*, 70 kişiden oluşan ve makamı *Bet-Amikdaş*'taki "Lişkat Agazit – Kesik Taş Dairesi" adlı özel dairede bulunan *Sanedrin*'e mensup 23 yargıçtan oluşmalıdır. İdam cezaları sadece "Küçük *Sanedrin*" olarak bilinen bu 23 yargıçtan müteşekkil *Bet-Din* tarafından görülebilir. *Bet-Amikdaş* olmadığı sürece böyle bir *Bet-Din*'in idam konusunda yetkisi yoktur (*Yad – Sanedrin* 14:11). II. *Bet-Amikdaş* yıkılmadan kırk yıl önce *Sanedrin* sürüldüğü için, idam cezası pratikte daha da erken iptal olmuştur.

Her şeyden önce, idam cezasının, Tora'nın diğer bazı mitsvaları gibi, belli başlı dış etkenlerin mevcut olduğu ortamlar dışında uygulanabilirliği olmadığını söylemekte fayda vardır. Söz konusu *Bet-Din*'in varlığı, bu konuda vazgeçilmez gereksinimlerden biridir ve bu nitelikte bir *Bet-Din* artık mevcut olmadığı için günümüzde idam cezası artık pratikte yürürlükte değildir. Ama bu, sadece, bu tip günahları "insanlardan oluşan bir organın" cezalandırma yetkisinin günümüzde olmadığını gösterir. Öte yandan, elbette, idam cezasını gerektiren günahların ciddiyetinde herhangi bir azalma olmuş değildir. Tora bu gibi durumlarda insanların artık veremeyeceği bu cezayı, Tanrı'nın *Karet* cezası şeklinde vereceğini belirtmektedir. Kısacası idamın günümüzdeki alternatifi *Karet*'tir; ve bu cezayı Kendi uygun gördüğü şekil ve zamanda verme konusundaki karar Tanrı'ya aittir. İdamı gerektiren bir günah işlemiş kişiye, söz konusu *Bet-Din* dışında başka hiçbir kişi ya da grubun ceza verme yetkisi yoktur. Böyle bir durum söz konusu olduğunda, toplumu koruma açısından, toplum ileri gelenleri günahkârı dışlama yoluna gidebilir; ama bunun ötesinde ona ceza veremez.

Teknik Bilgiler

Tora dört tip idam cezası öngörmüştür: "*Sekila* – Taşlama", "*Serefa* – Yakma", "*Ereg* – Boyun Vurma" ve "*Henek* – Boğma". Bunların en ağır *Sekila*, en hafif *Henek*'tir. Aynı anda iki farklı cezayı hak eden bir mahkum, ağır olana çarptırılır (*Yad – Sanedrin* 14:4). Farklı idam cezalarını hak etmiş mahkumlar birbirlerine karışmışsa, hepsi, hak edilen en hafif cezaya göre infaz edilir (*Yad – Sanedrin* 14:6).

Bu cezalar, hak edilmelerine neden olan günahların ciddiyetini yansıtır. Tora'nın öngördüğü [belki *Karet* dışındaki] tüm cezalar, yapılan günahların onarımını amaçlar. Dolayısıyla günah işlemiş bir kişinin gördüğü ceza, onun bu günahının kendi ruhunda bıraktığı lekeyi siler. Bunun için tek şart, günahkarın, günahını itiraf edip pişmanlık ifade etmesidir. Buna bağlı olarak, idam mahkumları da, infazdan önce günahlarını itiraf etmeye teşvik edilir; bu şekilde, işlemiş oldukları ağır günahın izi, çektiği ağır ceza ile onarılmış olur.

Bu temel prensip doğrultusunda, Tora'nın neden tek bir idam cezasını öngörmeyip, dört farklı ceza listelediğini anlayabiliriz. Amaç sadece günahkar kişiyi öldürmek olsaydı, bu çeşitlemeye gerek olmazdı. Dört farklı ağırlıkta cezanın olması, işlenen günahların da farklı ağırlıkta olup, buna bağlı olarak farklı onarımı gerektirdiğini gösterir.

İdam cezasının doğası gereği, bu, pek sempatik bir konu değildir. Yine de idam cezası, hem toplumun ve dünyanın düzeni için önemli bir caydırıcı ve ibret olarak, hem de günahkarın ruhunu günahın ağır manevi etkilerinden kurtaran bir onarım olarak, önemli bir mitsvadır. Ve “*Cinayet işleme!*” (20:13) emri nasıl Tora'nın mitsvasıysa, [gerekli tüm şartlar mevcut olduğunda] hak eden bir kişinin idam cezasını infaz etmek de aynı şekilde bir mitsvadır.

Öte yandan Tora'nın “*Akranını kendin gibi sev*” (19:18) emri doğrultusunda, idamı hak eden kişiler bile “akran” konumundadır. *Talmud*, bu emrin açıklamalarından biri olarak “idam cezasını hak eden bir kişi için, güzel bir ölüm seç” demişlerdir (*Talmud – Sanedrin* 45a). Başka bir deyişle bu kişiler, Tora'nın emri gereği idam edilecek olmalarına karşın, Tora bunu, bir yandan belirtilen yöntemle uygun bir şekilde, bir yandan da mahkumun en kısa zamanda, en az acı çekerek ve bedeninin en az zarar göreceği şekilde gerçekleştirilmesini emretmektedir. Bu açıdan, aşağıdaki teknik bilgiler içinde, bahis konusu ceza yönteminin bu şartların tümünü sağlayacak şekilde uygulandığı – ve elbette burada ne olursa olsun sempatik olmayan idam cezasından bahsedildiği gerçeği de akıld tutularak – kaydedilmelidir.

Buna bağlı olarak önemli bir nokta da şudur: *Tanah*'taki “*Ölecek olana sarhoş edici ver; acı ruh-lulara da şarap*” (Mişle 31:6) pasuğu, idamı hak eden mahkumların, infaz öncesinde sarhoş edilmesi gerektiğine işaret eder. Bu doğrultuda, infaz öncesinde mahkuma bir *kortov* (~6ml.) günlük içeren bir bardak şarap içirilirdi. Bu sayede kendisine yapılan farkında olmayacak, infaz sırasında da acı çekmeyecek şekilde sarhoş edilir, uyuşturulurdu. [Yan bir bilgi olarak; şarap içildiği zaman “*Lehayim!* – *Hayata!*” sözcüğünün telaffuz edilmesinin temelindeki sebeplerden biri de budur. “İdam mahkumu şarabı, ölmek için içiyordu. Biz ise hayat için içelim!”]

Sekila

Bu cezaı gerektiren on sekiz günah vardır:

1. Bir anne ve oğlu arasındaki ilişki (20:11 açk.).
2. Bir erkeğin, babasının karısı ile girdiği ilişki (20:11).
3. Bir erkeğin, gelini ile girdiği ilişki (20:12).
4. Evliliğin ilk aşamasını (*İrusin*) geçmiş genç [=12-12,5 yaşları arasındaki] bir kızla zina [=nişanlısı dışındaki bir erkekle girdiği ilişki] (Devarim 22:24; bkz. Devarim 22:23 açk.) [Kız daha büyükse, ceza *Henek* yöntemiyle idamdır].
5. Erkekler arasında eşcinsel ilişki (bkz. 20:13 açk.).
6. Bir erkeğin bir hayvanla aktif ilişkisi (20:15).
7. Bir kadının bir hayvanla pasif ilişkisi (20:16).
8. Tanrı'ya lanet okumak (24:14 açk.).
9. Putperestlik (Devarim 17:5).
10. Çocuklarını *Moleh* için teslim etmek (20:2).

11. *Ov* yöntemiyle büyücülük (20:27).
12. *Yideoni* yöntemiyle büyücülük (20:27).
13. Başkalarını putperestliğe tahrik etmek – hiçbir aktif davranışta bulunulmıyorsa bile (Devarim 13:11).
14. Tüm bir toplumu putperestliğe kışkırtmak (a.y.).
15. Cadılık (Şemot 22:17).
16. *Şabat*'ın, 39 *melahadan* herhangi biri ile ihlal edilmesi (Şemot 35:2).
17. Ebeveyne lanet etmek (20:9).
18. Asi evlat olayı (Devarim 21:18-21).

Bu günahlardan, Tanrı'ya lanet etmek ve putperestlik durumlarında, infazdan sonra ayrıca cesedin bir darağacına asılması gerekir. Bu sadece, günahkar erkekse yapıldı. Hem infaz hem de asma işlemi gün batımından çok kısa süre önce gerçekleştirilirdi. Tora, bu cesedin gün batımının ötesinde ağaçta kalmamasını emrettiğinden (Devarim 21:22-23), uygulamada idamın hemen ardından mahkum asılıp, çok kısa bir süre bekletildikten sonra indirilip gömülürdü. İdam mahkumları, normal kişilerle aynı mezara gömülmezdi. *Sekila* ve *Serefa* ile idam edilenler aynı yerde, *Ereg* ve *Henek* ile idam edilenler ise başka bir yerde gömülürdü. Ama aradan yeteri kadar zaman geçtikten sonra, kemikleri oradan alınıp atalarının bulunduğu mezara aktarılabilirdi (*Yad – Sanedrin* 14:9).

Tora, *Sekila* ile ilgili olarak “[*Bu kişiye*] *El değmeyecek; çünkü taşlanacak ya da [yere] savrulacaktır*” (Şemot 19:13) demektedir. Dolayısıyla *Sekila*, sadece adının ima ettiği gibi “mahkuma taş atma” şeklinde değil, “mahkumun taş atılması” şeklinde yerine getirilirdi. Bu amaçla, onu mahkum eden, işlediği günah sırasında kendisini görüp uyarmış olan iki geçerli şahit tarafından, elleri bağlı olarak iki adam yüksekliğinden yüz üstü düşecek şekilde aşağı itilirdi. Genel olarak bu, onun hemen ölmesini sağlardı. Ender durumlarda hala hayatta kaldığı takdirde, iki şahit, infazı bir an önce tamamlamak için vakit kaybetmeden, bu amaçla hazır tutulan ve ancak iki kişi tarafından kaldırılacak kadar ağır büyük bir kayayı onun göğsüne atıp onu öldürürlerdi. Çok ender durumlarda mahkum yine hayatta kaldığı takdirde, çevredeki diğer insanlar, attıkları büyük taşlarla mahkumu öldürürlerdi. Tora bununla ilgili olarak, infazın önce şahitler, sonra da halk tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (bkz. Devarim 17:7).

İtme platformu özellikle daha yüksek yapılmazdı, zira bunun daha yükseğinden düşen bir kişinin bedenindeki bozulma daha ciddi olacak, bu da “*Akranını kendin gibi sev*” (19:18) emrine aykırı olacaktır. Elbette, tüm bu aşamalar boyunca, içtiği uyuşturucunun etkisi altında olan mahkum fazla acı çekmez, ölümünün hızlı olması için gereken her şey yapılırdı.

Serefa

Bu cezaı gerektiren on günah vardır:

1. Evliliğin her iki aşamasını da geçmiş olup, kocası dışındaki biriyle birlikte olarak zina eden bir *Koen-kızı* (21:9).
2. Baba-kız ilişkisi (20:14 açık.).
3. Baba ile kızının kızı arasındaki ilişki (a.y.).
4. Baba ile oğlunun kızı arasındaki ilişki (a.y.).
5. Bir adam ile, karısının kızı arasındaki ilişki (a.y.).
6. Bir adam ile, karısının kızının kızı arasındaki ilişki (a.y.).
7. Bir adam ile, karısının oğlunun kızı arasındaki ilişki (a.y.).
8. Bir adam ile kayınvalidesi arasındaki ilişki (a.y.).
9. Bir adam ile kayınvalidesinin annesi arasındaki ilişki (a.y.).
10. Bir adam ile kayınpederinin annesi arasındaki ilişki (a.y.).

Tora açık bir şekilde “ateşte yakılacaktır” (21:9) demektedir. O pasuktaki açıklamalarda da belirtildiği üzere bu, doğrudan ateşte yakmanın şart olmadığını, “yakma” etkisi ile ölüme yol açacak herhangi bir yöntemin de kullanılabileceğini belirtir (bkz. o.a.). “*Akranını kendin gibi sev*” mitsvası doğrultusunda, [ama Tora’nın, göz ardı edilmesi mümkün olmayan “*yakılacaktır*” emri de yerine getirilecek şekilde] bu ceza, Nadav ve Aviu’nun ölümlerine (10:2) benzer şekilde, yani bedeninin içten yakılması [ama dışarıdan olduğu gibi kalması] ile yerine getirilirdi. Bu amaçla, iki şahit, sert bir kordon alır, bunu [mahkumun boynuna doğrudan zarar vermemek için] yumuşak bir kumaşın içine yerleştirerek, dizine kadar gübre yığınının içinde bulunan mahkumun boynuna geçirir, iki taraftan çekerek ağzını açmaya zorlar; açınca da ağzından içeriye, eritilmiş kurşun ya da kalay boşaltılırdı. Bu yüksek derecedeki metal eriyiği, mahkumun iç organlarını yakar ve “hemen” ölmesini sağlardı. Kulağa pek sempatik gelmese de, bunun, “yakma” gerekliliği çerçevesinde, en hızlı, mahkuma en az zarar verecek ve çekeceği acıyı [özellikle de uyuşturulmuş halde olduğu düşünüldüğünde] asgariye indireyecek yöntem olduğu açıktır.

Ereg

Bu cezayı gerektiren iki günah vardır:

1. Cinayet (Şemot 21:20; Devarim 19:12).
2. Topluca puta tapmış olan bir topluluğa dahil olmak (Devarim 13:16).

Bu, eski dönemde birçok toplumda kullanılan boyun vurma yöntemidir. Özellikle cinayet söz konusu olduğunda, mahkemenin “Nasılsa bir can alındı. Bir tane daha almayalım” gibi bir düşüncede olması yasaktır. Tanrı böyle bir suçluya acımayı değil, onu bu dünyadan elimine etmeyi emretmiştir (bkz. Devarim 19:13).

Henek

Bu cezayı gerektiren dört günah vardır:

1. Evli bir kadınla zina (Devarim 22:22).
2. Ebeveyni yaralamak (Şemot 21:15).
3. Adam kaçırmak (Şemot 21:16).
4. Sahte peygamberlik (Devarim 18:20).
5. Putperestlerin ilahları adına peygamberlik etmek (Devarim 13:6).
6. *Sanedrin*’in otoritesine başkaldıran bir Tora otoritesi (Devarim 17:12).

Serefa yönteminde olduğu şekilde iki şahit, yumuşak bir kumaşın içine yerleştirilen bir kordonla iki yandan çekerek mahkumu boğardı.

Bazı Genel Kurallar

Önce de belirtildiği üzere, idamı hak edenleri bu cezaya çarptırıp infazını sağlamak, Tora’nın *Bet-Din*’e vermiş olduğu, Tora’nın da 613 emrine dahil olan bir mitsvadır. Rambam bu dört idam yöntemini, 613 emrin dördü olarak görürken, Ramban’a göre dört idam şekli, 613 emrin tek bir tanesinin farklı uygulamalarıdır. Yetkili bir *Bet-Din* varsa ve bu emri yerine getirmeyi ihmal ederse, o *Bet-Din*, Tora’nın “yap” şeklindeki bir emrini ihmal etmiş olur. Eğer suçlu, bir cadiysa, onunla ilgili olarak “*büyükü bir kadını yaşatma*” (Şemot 22:17) şeklinde negatif bir emir olduğundan, “yapma” şeklindeki bir emir de ihlal edilmiş olur. Diğer durumlarda ise, idam cezasını uygulamayan *Bet-Din* “yapma” şeklindeki emrin ihlalinden sorumlu değildir (*Yad – Sanedrin* 14:3).

Ölüm cezasını gerektiren bir suç söz konusu ise, mahkumun erkek ya da kadın olması bir şeyi değiştirmez (*Yad – Sanedrin* 14:5). Ceza, kişiye değil, işlenen günaha göre verilmektedir. Yasak ilişkilerde, ilişkinin her iki tarafı da aynı cezaya çarptırılır. Bu konudaki tek istisna, bir *Koen*’in zina işleyen kızıdır.

Bet-Din, mahkumu sadece Tora'nın öngördüğü idam şekline çarptırabilir. Bir suç için, onun cezası olmayan yöneme göre infaz kararı verme yetkisi yoktur. Öte yandan eğer idam kararı çıktıktan sonra suçlu kaçarsa, şahitler onu herhangi bir yöntemle öldürebilirler. Ama eğer şahitler bu konuda pasif kalırlarsa, başkalarının kanunu eline alma hakkı yoktur. Bu konuda cinayetden mahkum biri istisnadır; onu başkaları da öldürebilir (*Yad – Sanedrin* 14:8).

Önemli bir kural olarak, idam cezası, kesinleştiği gün içinde uygulanmalıydı. İnfazı geciktirmek yasaktı. Zira kişinin infazı beklemesine neden olmak, onu defalarca öldürmek anlamına gelecektir.

İdam konulu davalarda *Sanedrin* hem çevresel koşulları hem de şahitlerin ifadelerini dinlerdi. Bu gibi davalarda aceleye yer yoktu. Şahitler tekrar tekrar, tüm bilgiler didik didik edilecek şekilde sorgulanırlardı. Yargıçlar şahitleri şu sözlerle uyarırlardı: “Bunun basit bir parasal dava olmadığına dikkatinizi çekeriz. Sahte bir şahit nedeniyle parasal bir ceza verilse bile, ileride bu telafi edilebilir. Ama bir can alındığı takdirde, onu geri getirmek mümkün olmayacaktır. [Yanlış bir şey yapıyor-sanız] Hem sanığın hem de tarihin sonuna kadar onun tüm soyunun kanı sizin elinize yapışmış olur. Tek bir kişiyi öldürdüğünüzü düşünmeyin. Tüm bir dünyayı yok ediyor olabilirsiniz!”

Yargıçlar bu temadaki konuşmalarını sürekli olarak şahitlere tekrarlarlardı. Öte yandan şahitlere, aynı zamanda en ufak detayı bile saklamamaları gerektiğini de söylerlerdi. Şahitlerin, sanık idam cezasını gerçekten hak ettiği takdirde ona acımayla hakları olmadığını bilmeleri gerekiyordu. Tanrı'nın, suçluların idam edilmesini istediği bazı durumlar mevcuttu.

Tanıklık kabul edildiği ve sanık suçsuz bulunmadığı takdirde, sabaha kadar nezarete tutulurdu. *Sanedrin* ikiye bölünmüş gruplar halinde ayrılıp davayı derinlemesine incelerdi. Yargıçlar o gün boyunca çok az yerler, hiç şarap içmezlerdi. Her grup, akşam olana kadar kendi içinde tartışırdı. Ertesi gün tekrar toplanırlar, her yargıç kendi vardığı sonucu açıklardı (*Yad – Sanedrin* 12:4).

İlk sözü *Sanedrin*'in en az kıdemli üyesi alırdı. Liderler en başta konuşmazlardı; zira bu, diğer üyelerin etki altında kalmalarına neden olabilirdi. Tanrı, yargıç sandalyesinde oturan herkesin, aklında olanı özgürce söylemesini ister (*Yad – Sanedrin* 10:6).

Özel bir kural olarak, eğer istisnasız olarak tüm yargıçlar, sanığın suçlu olduğu yönünde görüş bildirirlerse, sanık serbest kalır. Bu kuralın temelinde, bir insanın “katıksız kötü” olmasının mümkün olmadığı prensibi vardır. Ve eğer tüm yargıçlar o kişinin sadece kötü yanını görmüşlerse, söz konusu mahkeme olayı her yönüyle değerlendirmemiş kabul edilir ve sanık idam edilemez.

Sanedrin idam kararı verdiği anda, sanık hemen infaz için götürülürdü. İnfaz yeri, mahkemenin olduğu yerden yaklaşık 10km. uzaktaydı (*Yad – Sanedrin* 12:3).

Bir görevli elinde bayraklarla mahkeme salonunun kapısında dururdu. Kısa bir mesafede, yola çıkmaya hazır bir at bekletilirdi.

Mahkum şehir içinde dolaştırılır, bu sırada bir başka görevli duyuruda bulunurdu: “Bu adam, filanca tarihte filanca günahı işlemekten idam cezasına çarptırıldı. Şahitlerin isimleri şunlardır. Bu adamı infazdan kurtarabilecek bir bilgi olan varsa, hemen şimdi söylesin”.

Duyanlar içinde ifade verebilecek konumda bir kişi olduğu takdirde, bu kişi kendisini mahkemeye tanıtır, mahkumu ölümden kurtarabilecek bir detay bildirdiğini söylerdi.

Mahkeme kapısındaki görevli bu durumda elindeki bayrakları sallar, diğer bir görevli bu işareti alır almaz kapıda bekleyen ata binerek, infaz yerine götürülmekte olan mahkuma yetişir, onu tekrar

mahkeme salonuna geri getirirdi. Yeni tanıklık dinlendikten sonra, bu ifadede gerçekten mahkumu kurtaracak detaylar olduğu takdirde, mahkum serbest kalırdı. Yoksa, tekrar infaz yerine götürülürdü.

Mahkum yoldayken kendisini temize çıkaracak bir şey bildiğini söylediği takdirde de, hemen mahkeme salonuna dönülür ve söyleyeceği her neyse dinlenirdi. Söylediklerinde elle tutulur bir şey olduğunda serbest kalırdı. Aksi takdirde tekrar yola çıkardı. Bu durumda kendi ifadesinin dinlenmesi için sadece bir kez daha geri dönebilirdi. O zaman da sözleri yeterli olmadığı takdirde, bir daha mahkemeye geri getirilmezdi. Bu nedenle ona, kanunu iyi bilen otoriteler eşlik ederdi. Yolda aklına yeni bir şey geldiği takdirde, bunu o kişilere anlatır, onlar da mahkeme salonuna dönüp dönme-meye karar verirlerdi.

İnfaz yerine yaklaşık 5m. kala, mahkuma “Günahını itiraf et. Bunu yapanın Gelecek Dünya’da payı olacaktır” denirdi. Mahkum itirafın nasıl yapılacağını bilmediği takdirde kendisine “Ölümüm, günahımın onarımı olsun” sözleri söylenirdi. Bunun ardından içine uyuşturucu katılmış şarap içirilerek uyuşturulur, sonra da infaz gerçekleştirilirdi.

Uygulama

Buraya kadar açıklanan kurallar, “idam cezası kesinleştikten sonraki” aşamayı tanımlamaktadır. Öte yandan her ne kadar idam cezası Tora’nın çeşitli yerlerinde, bazı yerlerde yoğun olmak üzere karşımıza çıkıyorsa da, okuyucu bu cezaların gündemin bir parçası olduğunu, idam cezasının çok rastlanan bir durum olduğu sonucuna varmamalıdır. Çünkü durum bunun tam aksidir.

Mişna’da Hahamlarımız arasındaki şu görüş ayrılığı kaydedilmektedir: “Yedi yılda bir kez idam cezası veren *Bet-Din*, ‘zarar kaynağı’ olarak adlandırılır. Rabi Elazar ben Azarya’ya göre [bu sıfat] yetmiş yılda bir [idam uygulayan bir *Bet-Din* için bile uygundur]. Rabi Tarfon ve Rabi Akiva ‘Eğer *Sanedrin*’de olsaydık, kimse idam edilmezdi’ demişlerdir. Raban Şimon ben Gamliel ise [bu görüşle ilgili olarak] ‘[Böyle düşünenler] Yisrael içinde kan dökenlerin artmasına neden olurlar’ demiştir” (*Mişna – Makot* 1:10).

Bu *Mişna*’dan açıkça görüldüğü üzere, idam cezası oldukça seyrek uygulanan, *Bet-Din*’in hafifletici sebep bulmak için birçok yöntemi olduğu bir kuraldı. O kadar ki, bir görüşe göre yedi yılda [ki *Alaha* bu görüşe göredir], bir başka görüşe göre ise yetmiş yılda bir idam cezası veren bir *Bet-Din*, yeteri kadar araştırma yapmadığı ve hafifletici nedenler bulmadığı için eleştiri konusudur. Hatta Rabi Tarfon ve Rabi Akiva, bunun için bir zaman sınırı vermemişler, hafifletici bir durumun her zaman bulunabileceğini söylemişlerdir. Raban Şimon ben Gamliel ise, konunun bu kadar hafife alınamayacağını, zira böyle bir tavrın, halk içindeki tüm düzeni bozabileceğini belirtir.

İdam cezasının uygulanması zordur. Bunun birkaç nedeni vardır. Öncelikle, yukarıda verilen günah listesi içinde bazı günahların, “tam olarak işlenmesi mümkün değildir”. Örneğin tamamen putperestliğe sapsmış bir şehir, *Ereg* cezasını hak eder. Ama Hahamlarımız, böyle bir şeyin hiçbir zaman olmadığını, hiçbir zaman da olamayacağını belirtirler. Zira günahın tam olarak işlenmesi için çok fazla detay ve şartın yerine gelmiş olması gerekir – ki böyle bir şey pratikte mümkün değildir. Benzer bir durum, asi evlat konusunda da geçerlidir (*Sekila*; madde 18). Hahamlarımız bunun da hiçbir zaman olmadığını, hiçbir zaman da olmayacağını, Tora’nın bunu “tamamen Tora öğrenimi amacıyla teorik bir örnek olarak” verdiğini belirtirler. Dolayısıyla idam cezasını gerektiren, ama pratikte uygulanmasının imkansız olduğu durumlar vardır.

İkinci bir konu da, idam cezasının uygulanabilir olma konusundaki olasılığını zayıflatmaktadır. Bu konu olayın gelişimi sırasında, şahitler ve günahkar arasındaki dinamiktir. Bir idam cezası

verilebilmesi için iki tane çok zor şartın yerine gelmiş olması gerekir: [1] İki tane “geçerli” şahidin olayı görmesi; günah işlenmeden önce günahkarı açık bir dille, “sakın yapma; çünkü yaparsan filanca cezayı hak edersin” şeklinde uyarmış olması; ama günahkarın bunu duyup “olsun; ona rağmen yapacağım” diyerek günahı işlemesi [şahitlerin günahkarın bu sözlerini de duymuş olmaları gerekir. Aksi takdirde yaptıkları uyarıyı duymamış olabilirler]. [2] Söz konusu şahitlerin sözlerinin, yargıçlar tarafından enine boyuna yapılan sorguda en ince detaya kadar birbirine uyuşması ve elbette olayın ne zaman, nerede, hangi şartlar altında olduğuna dair tüm ayrıntıların doğru olması. Olayın anlatımı içinde ya da iki ifade arasındaki en ufak bir uyuşmazlık, son derece basit bir ayrıntı konusunda olsa bile, hatta *Bet-Din*, bahsi geçen günahın gerçekten işlenmiş olduğuna hiçbir şüpheye yer olmadan kanaat getirse bile, sanık idam cezasına çarptırılmaz.

Bu iki şart, biraz düşünüldüğünde, idam uygulamasını neredeyse olanaksız kılmaktadır. Zira aklı başında bir insan, ne kadar kötü, kızgın, ya da şehvet düşkün olursa olsun, kendisine yapılan açık uyarı karşısında “yine de yapacağım” diye bile bile kendisini tehlikeye atmaz. Dahası şahitler başlı başına “uygun ve geçerli” kişiler olmalıdırlar. Bu tip davalara bakan mahkeme, en üst düzey otoritelerden müteşekkildir ve diğer davalara göre farklı yöntemlerle çalışır (bkz. Şemot 23:2 açık.). Ayrıca idam istemli davalarda çevresel deliller ya da çok güçlü olasılıklar yeterli değildir (bkz. Şemot 23:7 açık.).

Yukarıda belirtilen şartlar nedeniyle, putperestlik veya cinsel ahlaksızlık günahlarını işlemiş olan kişiler bile, yeterli koşullar yerine gelmediği için ceza görmüyordu. Zira *Bet-Din*, günahın işlendiğine kani olsa bile, bu durumda infaz yetkisine sahip değildi. Bu durumlarda, sanık tamamen serbest kalırdı.

Bu konuda, cinayet günahı ise farklı bir konumdadır. *Bet-Din*, cinayetin işlendiğine kani olmuşsa ama, infaz için yeterli şartlar yerine gelmemişse, katil serbest kalmaz, hapsedilirdi. Bir süre sadece kuru ekmek ve su verilirdi. Midesi büzüldükten sonra, büyük miktarlarda arpalı yiyecek verilir, büzülmüş olan midesi bu kadar yemeği kaldıramadığı için ölürdü.

Rambam bu konuda şöyle yazmaktadır: “Dünyanın düzenini bozma açısından hiçbir günah cinayet kadar ciddi değildir. Bu açıdan, putperestlik bile, ve elbette cinsel ahlaksızlık ya da *Şabat* ihlali de, kan dökmek gibi değildir. Zira bunlar, insanın Tanrı’ya karşı yükümlülüğüne bağlıdır. Cinayet ise insanlar arasındaki düzeni temelden yıkmaya etkilidir. Dolayısıyla elinde bu günah olan kişi, tam bir *Raşa’dır* ve tüm hayatı boyunca yapmış olduğu mitsvalar bile, bu günahın yükünü gideremez, onu Tanrı’nın yargısından kurtaramaz” (*Yad – Rotseah* 4:9).

İdam cezasının “uygulanabilirliğinin” kısıtlı olması, onun “caydırıcılığı” konusunda herhangi bir eksilmeye neden olmamıştır. Tarihte idam konulu davalar görüldüğü sırada, halk içinde büyük bir gürültü kopartılır, belirli bazı günahların gerçekten de insanın idamına yol açabileceğini herkesin iyice bellemesi sağlanırdı. Bu şekilde söz konusu günahların halk içinde yayılması önlenmeye çalışılırdı. Elbette tüm bunlar, sadece *Sanedrin*’in yetkisinin halk içinde kayıtsız şartsız tanındığı dönemler için geçerliydi. Ama bunun ikinci planda bırakıldığı dönemlerde Bene-Yisrael içinde putperestlik, cinsel ahlaksızlık ve cinayet yayılmış, ilk *Bet-Amikdaş* bu nedenle yıkılmıştır.

Önce de belirtildiği üzere, idam cezasının uygulanamaması, günahın ciddiyetinde en ufak bir azalma anlamına gelmez. İdam cezası, uygulandığı zaman, günahı silerdi. Günümüzde ise, bu cezayı hak eden bir kişinin cezası Tanrı’nın inisiyatifindedir. Bu durumda, söz konusu günahların etkisini silebilecek tek şey, samimi ve kesin bir *Teşuva’dır*. Ve Merhametli Tanrı, en ağır günah söz konusu olsa bile, gönülden yapılan bir *Teşuva’yı* geri çevirmeyecektir.

Tanrı, *Maşiah*’ın gelişini ve *Bet-Amikdaş*’ın inşasını yakınlaştırsın. O zaman barış tüm dünyaya hakim olacak, Tanrı bilgisi dünyayı suların denizi kapladığı gibi kaplayacak, günah, ve onunla birlikte cezalar da ortadan kalkacaktır. Hızla ve günümüzde olsun; *Amen*.

